

The Project Gutenberg eBook of Pikku kuvia elämästä, by Pietari Päivärinta

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Pikku kuvia elämästä

Author: Pietari Päivärinta

Release date: March 8, 2014 [EBook #45073]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PIKKU KUVIA ELÄMÄSTÄ ***

Produced by Tapio Riikonen

PIKKU KUVIA ELÄMÄSTÄ

Kirj.

P. Päivärinta

WSOY, Porvoo, 1904.

Sensuurin hyväksymä. Porvoo jouluk. 2 p. 1904.

SISÄLLYS

Alkulause.

Sammunut ihmisyyys.

Amma.

Väärällä paikalla.

Väärällä jäljellä.

Pötikkä.

Säälimätön.

Kova isä.

Kurjuutta.

Sairas.
Hento sielu.
Kultaseppä.
Surua.
Rakastuneet.
Tehtailijoita.
Veljekset.

ALKULAUSE.

Ihmisen elämä on vaiheineen niinkuin jonkunmoinen panoraaman kuvio. Vaikuttimieheen, pyrintöineen liitelee tuo kuvio silmiemme editse ja monenlaista vaariinottamista on tuossa elämäkuviossa. Iloineen, suruineen, taisteluineen, voittoineen, tappioineen hiipivät ne silmiemme editse päämääräänsä kohden. Monenlaisia tuloksia saavutetaan noissa riehuvissa pyrinnöissä, niin yksilön, kuin perheenkin kesken, aina sen mukaan, minkälaiset perustukset kullakin taistelijalla on ollut.

Kun olen jo ikämies, olen nähnyt noita taisteloita monenlaisia ja monessa muodossa; olen nähnyt taisteluita alkavan ja loppuvankin.

Näitä eläviä kuvia aion nyt kirjoitella muistiin, mitä eläissäni olen nähnyt.

Ensimmäinen kuva.

Sammunut ihmisyyys.

Lienen ollut viidentoista vuotias, kun ensi kerran jouduin muutamille maaseudun markkinoille. Elämä siellä oli kirjavaa sekamelskaa ja touhua, koko markkinat tuntuivat kiehuvan yhtenä mylläkkänä kuin poropata, josta en luullut kenenkään selvää saavan.

Minulle tuli sangen ikävä ja jo iltapäivällä aloin kättää aikuisia kumppaneitani lähtemään pois. Kumppanit eivät kuitenkaan olleet niinkään kiireellisiä lähtemään kuin olisin suonut ja niin kului aika, jotta alkoi jo vähän hämärtää.

Torin toisessa päässä oli markkinakojujen välissä kapea sola. Poislähteissämme oli se juuri patoontunut täyteen hevosia ja markkinaväkeä, niin että siitä oli vaikea läpi päästä. Silloin ilmestyi siihen nuori, kaunis mies hevosineen. Hän oli kookkaimpia miehiä mitä olin siihen elettyyn nähnyt ja niin kaunis ja roteva, että minua oikein ihmetytti. Hän pyrki tuon ahdingon läpi, mutta ei päässyt muuten eteenpäin kuin raivaamalla itselleen tietä. Keveästi siirteli hän kuormitettujakin rekiä syrjään ja hevosia pois tieltä. Kun hän siinä työnteli eteenpäin, rupesi muuan mies hänelle innoittelemaan, kysyen, kenenkä luvalla hän niin röyhkeästi elelee.

Nuurukainen vastasi, ettei hän tee kenellekään mitään väkivaltaa, pyrkii vain pois tästä ahdingosta, päästäkseen lähtemään kotimatalle.

Kun innottelija siihen vastaukseen tyytymättä alkoi käydä nuorukaiseen käsiksi, sai hän tältä semmoisen siirron, että lensi tollonkoppina ison matkaa ja olisi kaatunut kumoon, ellei tiheä ihmisjoukko olisi estänyt sitä. Sillävälin oli nuorimies saanut tiensä auki ja niin hän suoriutui matkaansa.

Niin, sellainen kuva kyllä mieleen painui. Vaikka olin vielä nuori, olin häneen niin innostunut, että hankin tietooni mistä tuo niin kaunis ja hyvännäköinen nuorimies oli. Vihdoin kuulin, että hän oli kotoisin toisesta pitäjästä, erään Kari-nimisen sydänmaalla olevan vankan talon poika. Talossa oli kolme veljestä, joista kaksi oli jo nainutta, mutta tämä markkinoilla ollut nuorin veli vielä naimaton.

Aikaa kului edelleen, niin viimein nuorin velikin nai. Pitkä, soleva ja hento oli hänen morsiamensa, niin että tuskinpa kauniimpaa paria on koskaan yhteen solmittu. Muutamista hän kuitenkin oli vähän liiksi markkinakorea ja kuuluisa tanssileija.

Karin väki oli varakasta ja sangen työteliästä. Ei siinä kyllä, että he tekivät päivät ahkerasti työtä, mutta talviset puhteetkin olivat kaikki ahkerassa touhussa, tehden mikä mitäkin talouden tarvetta ja

vaimoväki oli utterasti käsitöidensä ääressä.

Penna — tuo nuorin veli — oli saanut olla muita joutilaampana ja oikean työn sijasta opetellut pelata kitkuttelemaan viulua. Tuotuaan nuoren vaimonsa kotiin, ei hän tullut enään ryhtyneeksikään mihinkään puhdetöihin. Iltakaudet istuivat he kamarissaan, jossa Penna pelata luruutteli viulua ja nuori nainen istui työttömin käsin kuunnellen Pennan soittoa ja väliin neuvoen häntä, kun se ei mennyt hänen mielensä mukaan. Innostuipa tuo tanssihaluinen Laura niin tavasta, että hän ypöyksin koetti tanssia lattialla. Hymyhuulin katseli Penna kaunista vaimoan ja hän rakasti kaikesta sielustaan häntä.

Karin väki oli luonteeltaan hyvin siivoa, eivätkä pitkään aikaan virkkaneet Pennalle ja hänen vaimolleen luotuista sanaa, vaikk'ei heidän käytöksensä ollut taloudelle hyödyksi.

Penna vaimoineen kulki kaikilla markkinoilla, kaikissa tanssiaisissa, häissä ja missä vaan vähänkin tanssittiin. Penna niissä tavasta soitteli ja Laura leiskui tanssin pyörteessä. Näiltä retkiltään he myöhään iltasilla vetäntyivät kotiin.

Tämmöisenään kului aikaa vuosi toista.

Viimein eräänä iltana tuli vanhin veli, Mauno, Pennan kamariin; Penna oli silloinkin soittelemassa viuluaan.

"Mitenkähän se on, veliseni, kun et sinä eikä vaimosi näytä enään pitävän talouden töistä mitään huolta; ei sitä pelaamalla ja joutilaana istumalla kauan eletä", sanoi Mauno.

Penna lakkasi heti soittamasta, mutta kumpikaan heistä ei vastannut Maunon muistutukseen halaistua sanaa.

Kun äänettömyys kävi pitkäksi, lähti Mauno kamarista pois.

Vaan kun hän oli ovesta ulkona, kivahti Laura suutuksissaan: "Etteivät häpeä! Nyt tullaan meitä jo muistuttamaan ja komentamaan. Olemmeko me heidän orjiaan! Paras on, että otamme itsemme erilleen tästä. Ostamme likempää kirkkoa oman talon, jossa ei meitä kukaan komenna eikä häiritse."

Penna ei vastannut siihen mitään eikä koko yönseutuna lausunut ainuttakaan sanaa. Mutta aamulla hän meni toisten veljien luo ja sanoi:

"Pitää hakea jakomiehet taloon, sillä minä tahdon saada osani erilleen."

"Kuinka niin? Olemmehan tähänkin asti sopineet yhdessä elämään ja toimimaan", sanoi Mauno.

"Minä en kärsi sitä, että minua ja vaimoani tullaan muistuttelemaan", sanoi Penna ärtyisesti.

"No, mutta kuulehan nyt. Itsekin sen ymmärrät, ettei leipä kasva työttömälle. Parasta on, että pysyt yhdessä, sillä songassa on hyvä soutaa ja kolmisäinen köysi on aina lujin", kehoitti Mauno.

"Se on nyt kerrassa niin, että minä en jää teidän kanssanne olemaan. Eron minä tahdon — jakomiehet taloon", uhmaili Penna, tahtomatta edes kuunnella tyyniä sanoja.

Eihän siinä mikä auttanut, vaan täytyi ryhtyä jakohommiin.

Toiset veljet suostuivat lunastamaan Pennalta hänen maaosuutensa; irtaimisto ainoastaan jaettiin osinkoja myöten.

Heti lähti Penna kirkolle maanostoon. Hän löysi mieluisensa paikan ja osti sen. Pian hän muuttikin perheineen uuteen kotiinsa, joten nyt ei ollut ketään heitä muistuttamassa työttömyydestä.

Pennan koti muuttui nyt kyläkunnan varsinaiseksi tanssipaikaksi. Olihan siinä vapaa talo, jossa ei ollut mitään orjailemista isännän ja emännän puolelta ja soittoniekka oli paikalla. Heillä oli jo yksi lapsi muuttaessaan uuteen kotiinsa. Lapsi oli heikko, mutta ei sekään ollut esteenä tanssihaluisille. Talviset iltapuhteet ja semminkin pyhinä iltapäivät tanssittiin Pennan kodissa ja emäntä oli aina saapuvilla, olipa lapsen asiat miten hyvänsä.

Luonnollistahan on, että semmoisessa seurassa on aina juopuneitakin ja nämät pitävät useinkin pahaa ja sopimatonta elämää, mutta isäntäväen suopeus oli vähitellen kasvanut siihen määrin, ettei sellainenkaan sen mielestä merkinnyt mitään.

Aika kului ja Pennalle syntyi useampia lapsia, kaikki poikia. Kun nämät kasvoivat sen verran, että kykenivät juoksentelemaan, tanssitettiin niitä väliaikoina paremman puutteessa. Isä soitteli ja äiti oli opettamassa lapsiaan, kuinka sitä mennään.

Tämä pennalaisten käytös kummastutti paikkakuntalaisia. Joku naapuri rohkeni eräänä kertana muistuttaa, että eiköhän heillä ole väärä käsitys lasten kasvattamisessa.

"Miksikä niin?" kysyi emäntä ja hänen suuret silmänsä laajenivat ihmettelystä.

"Minusta tuntuu vaan siltä, että noin nuorena tanssittaminen ei ole oikea lasten kasvatustapa", sanoi vieras.

"Tarvitsevathan lapsetkin saada jotakin huvia ja olla vapaudessaan", sanoi talon emäntä.

Muun hyvän lisäksi rupesi emäntä itse tarjoamaan ryyppyjä rahan edestä vierailleen. Pennalasta tuli viimein oikea salakapakka. Juopuneita kulki siellä myötäensä, usein jääden meuhaamaan päiväkausiksi. Tanssitilaisuudet tulivat nyt semmoisiksi, ettei siellä monta selvää ollutkaan. Hyväntahtoisuudessaan nämät Pennalan mielivieraat tarjoilivat isännälle, emännälle ja lapsillekin ryyppyjä pulloistaan, eivätkä isä ja äiti panneet yhtään sitä vastaan. Siellä saivat lapset olla valtoimina juoppojen joukossa, usein nekin juovuksissa, ja silloinkos niillä oikein naurettiin ja ilakoitiin.

* * * * *

Pienessä ränstyneessä, olkikattoisessa mökissä istuu kaksi harmaapäistä olentoa. Ne olivat Penna ja Laura. Mökki on hataruutensa takia jotenkin kylmä.

"Hyi kun minua viluttaa, eikä ole puita että saisi valkean pesään", sanoi nainen.

"Käy noutamassa halkoja naapurin pinosta", neuvoi mies.

"Entä jos näkevät."

"Mitä joutavia, onhan nyt vielä pimeä; paitsi sitä, onhan pino ulkokuoneitten takana niin, että heidän on mahdoton sitä huomata", sanoi mies.

"Eihän minun velvollisuuteni ole puita hankkia, sinun tehtäväsihän se on."

"Tiedäthän, etten minä kykene liikkumaan tuon kirotun kihdin vuoksi", sanoi mies.

Vaimo kävi sieppaamassa puusylyksen naapurin pinosta, mutta sanomattoman arka hän näytti olevan, sillä hän vilkuili ehtimiseen taaksensa puita tuodessaan.

Kun he saivat tulen pesään, lämmittelivät he sanatonna sen ääressä kohmettuneita jäseniään.

"Ei tässä ole paljon haaraa eineestäkään, sillä ei ole muuta kuin vähän leipää, perunoita ja suolaisia silakoita. Vaivaishoitokin on niin vietävän kitsas, ettei laita meille kunnollista elatusta", sanoi vaimo, katkaisten äänettömyyden.

"Paljon se ei ole, mutta parempi sekin kuin ei mitään", lohdutteli mies.

Syödessään niukkaa aamiaistaan sanoi Laura Pennalle: "Oletko kuullut, kun poikamme Matti on pantu taasenkin kiinni?"

Penna säpsähti.

"Hänkinkö nyt jo toisen kerran kiinni! Nyt hän joutuu pitemmäksi ajaksi linnaan ja siellä on jo ennestään Kalle ja Jussi. Ei ole heistäkään enään meille mitään apua. Kun he olivat vapaalla jalalla toivat he joskus meillekin elämisen apua", sanoi Penna.

"Varastettua tavaraa."

"Itsepä heidät olet semmoisiksi opettanut. Nyt näet hedelmät", sanoi Penna.

"Entä itse! Opettanuthan sinäkin olet heitä tuommoisiksi", sanoi Laura.

"No millä tavalla?"

"Olethan heille ja koko tuolle tanssijoukolle pelannut ja suvainnut heitä talossasi, ja lapset ovat saaneet vapaasti olla heidän seurassansa oppimassa kaikellaista pahuutta ja riettautta. Kun pojat jo pieninä näpistelivät, et tosiaan varannut etkä nuhdellut heitä, päinvastoin nauroit sinä vaan ja kehuskelit heidän nokkeluuttaan."

"Kas, kas, vai minussa se syy onkin! Mitähän jos minulla olisi ollut siveellisempi vaimo, eiköhän asiat olisi toisin. Sinä maailman kuulu tanssileija, sinähän se olet pienestä pitäin opettanut heitä olemaan

kaikessa mukana. Olet pitänyt salakapakkaa ja olet suvainnut heidän tottua jo lapsena ollessaan juoppouteen. Et ole varannut etkä muistuttanut heitä mistään paheesta", syytteli Penna vuorostaan.

"Mutta olenkos minä opettanut varastamaan?"

"Olenko minä sitten?"

"Et suoranaisesti, mutta sinussa on epärehellinen henki; sen olen huomannut pitkin aikaa, ja sinussa asuu sama henki vielä nytkin. Kehoitithan juuri äskenkin minua puita varastamaan", väitteli Laura.

Penna vaikenä ja molemmat jatkoivat ääneti niukkaa aamiaistaan.

Toinen kuva.

Amma.

Eteemme aukenee kuva kaukana Perä-Pohjolassa, ylhäällä Tornionjoen rannoilla.

Reeni Kiikki oli köyhän työläisperheen ainoa lapsi. Vaikka olikin köyhä aika maakunnassa, olisi perhe tullut jotakuinkin toimeen, mutta se kuolema. Se kova, kylmä ja armoton viikatemies ei katso, kuinka jälkeenjääneitten käypi; armotta se iskee vaan kun hänen aikansa tulee.

Paikkakunnalla riehui ankara lavantauti, joka lukuisasti laski ihmisiä viimeiseen lepokammioonsa. Reeninkin vanhemmat sairastuivat tuohon kamalaan tautiin ja jonkun viikon sairastettuansa kuolivat he molemmat samalla vuorokaudella.

Reeni parka joutui aivan puille paljaille, mutta pitäjän vaivashoito koki pitää hänestä huolta.

Paikkakunnalla oli maankuulu rikas talo, jonka nimi oli Mäkivuotka. Talo sijaitsi korkealla mäellä ja siitä oli avara näköala ympäristöön. Monivuotista viljaa oli aitoissa, mutta eräessä aitassa olivat hinkalot täynnä kiskotuita petäjänkuoria. Vaikka oli niin runsaasti viljaa, ei Mäkivuotkassa syöty koskaan selvää leipää, vaan pantiin aina petäjäistä sekaan.

Talossa oli kauan taisteltu karua luontoa vastaan. Tämä oli opettanut isäntäväen säästäväisiksi ja mahdollisesti pitempien katovuotten varalta panivat he hyvinäkin aikoina petäjäistä leipänsä sekaan.

Talossa oli kuusi varmaa hevosta ja kolmisenkymmentä lypsävää lehmää, joten ei särvinaineestakaan ollut puutetta.

Tämmöinen oli se talo, johon Reeni Kiikki vaivashoidon puolesta sijoitettiin. Mäkivuotkan väki oli järkiään siivoa väkeä. He ottivat uuden tulokkaan vastaan niinkuin oman lapsensa, hellivät ja hoitelivat poikaa parhaansa mukaan. Reeni oli Mäkivuotkaan tullessaan juuri täyttänyt viidennen ikävuotensa. Poika oli hyväluontoinen ja nöyrä ja teki empimättä mitä hänelle käskettiin.

Talossa oli toisella vuodella oleva lapsi, joka jo käveli. Myöskin oli talossa Kaarina-niminen tyttö, joka oli juuri samanikäinen kuin Reeni. Poika sai nyt toimekseen hoitaa näitä molempia lapsia. Ystävällisesti varoitettiin poikaa, että hän pitäisi lapsia tarkoin silmällä, ettei heille mitään vahinkoa tapahtuisi. Talonväki oli niin työteliästä, etteivät he joutuneet kaikin ajoin lapsia katsastamaan.

Ahkerasti istui Reeni pikku-Akselin kehdon ääressä, liekutellen ja laulellen hänelle ja tarjoillen pojalle milloin ruokaa, kulloin juomaa, joita oli varalle pantu.

Reenin näin hoidellessa pikku-Akselia, kiintyi Kaarinakin tähän joukkoon, sillä eipä hänellä muutakaan seuraa päivillä paljon ollut, kun muu väki oli töissään.

Päiväkaudet istui Kaarina Reenin vieressä, kuunnellen pojan heleitä lauluja, joita hän Akselia liekutellessaan lauleli, ja poika osasikin niitä kelpo lailla, sillä hänellä oli kaunis ääni ja hyvä korva.

Isäntäväki mieltä yhä enemmän Reeniin, sillä he huomasivat että poika toimitti hänelle uskotun työn varsin hyvin.

Reeni oli jo taloon tullessaan hyvällä alulla lukemiseen ja isäntäväki rupesi täydentämään hänen taitoansa. Poika oli hyväoppinen ja pian tuli hänestä kelpo lukija.

Palkinnoksi pojan uutteruudesta ostivat he hänelle kaikellaista lasten kirjallisuutta, satu- ja kuvakirjoja.

Nyt vasta Reenille ja Kaarinalle hauskat päivät tulivat. Aamusta iltaan istui Kaarina Reenin vieressä, kun tämä luki satuja, ja kuvakirjoja ei myös unhotettu. Samaa rintaa opetti Reeni myös Kaarinaa kirjalle, sillä tyttökin oli jo ennestään hyvällä alulla.

Tällä tavalla kiintyivät lapset niin toisiinsa, etteivät he voineet toisistaan toimeentulla.

* * * * *

Reeni ei ole enään lasten ammana. Hänestä on kasvanut kookas, pulska nuorukainen, samoin kuin Kaarinastakin ihana impi. Reeni on vielä Mäkivuotkassa renkinä ja vuosi vuodelta nostaa isäntä hänelle palkkaa, sillä ei hän mitenkään tahtoisi päästää poikaa pois.

Reeni oli säästävä mies ja hän oli palkoistaan saanut kokoon jonkumaisen summan. Reeni ja Kaarina tunsivat sydämessään outoja tunteita toisiaan kohtaan. Milloin vaan silmä välttyi, hakivat he toisiensa seuraa.

Tämmöinen ystävyys ei voinut olla kauan salassa. Se oli toki isäntäväestä liikaa.

Eräänä aamuna sai Reeni kutsun tulla isännän puheille. Reeni totteli.

Kun hän oli astunut isännän kamariin, silmäili isäntä häntä synkin katsein, kiireestä kantapäihin saakka.

"Tiedätkö sinä mistä olet tähän taloon tullut?" sanoi isäntä kolkosti.

"Hyvin kyllä sen tiedän. Tulin viisivuotiaana köyhäinhuolotilaisena taloonne", sanoi Reeni hälkyilemättä.

"Mitä välejä teillä on Kaarinan kanssa?"

"Ei mitään sen parempaa eikä pahempaa, kuin että rakastamme sydämestämme toisiamme."

"Vai niin! mutta tiedätkös, ett'ei Mäkivuotkan ainoaa tytärtä ole kasvatettu köyhäinhuolotilaisesta varten", kysyi isäntä, antaen tahallaan äänelleen ilkeän sävyn.

"En tiedä mitä varten olette hänet kasvattanut, mutta sen tiedän, että Kaarina on minun, sillä meitä ei voi mikään voima tässä maailmassa eroittaa. Että olen ollut köyhäinhuolotilaisena ei ole minun vikani. Olenhan ihminen ja luulen olevani oikeutettu elämään niinkuin toisetkin ihmiset", sanoi Reeni jäykästi.

"Näytpä, vietävä, kasvaneen päätäsi pitemmäksi, etkä enää edes ota lukuun, kuka sinut on mieheksi kasvattanut." Sitä sanoessaan isäntä käveli kaapillensa ja luki sieltä rahoja kouraansa, astui Reenin eteen ja ojensi hänelle rahat sanoen: "Tuossa on vuotesi palkka. Meidän välimme on iäksi rikottu ja saat pötkiä pois meidän talosta."

"Se on minusta kylläkin paha, sillä te olette olleet pienestä pitäen minulle niinkuin isä ja äiti ja olette minua tähän saakka kohdelleet kaikella rakkaudella. Vaan koska kerran niin tahdotte, niin lähden luotanne, mutta tunnossani soipi, etten poistu ainaiseksi, vaan toivon tulevani vielä kerran takaisin."

Reeni poistui nyt isännän kamarista ja alkoi kokoilla kapineitansa.

Kaarina itki että oli vedeksi sulaa, sillä hän oli kuullut isännän ja Reenin väliset keskustelut.

Koko talonväen jätteli Reeni kädestäpitäin hyvästi ja jokaisen kasvoissa näkyi surullinen ilme.

Monikin olisi nyt ottanut Reenin palvelukseensa hyvällä palkalla, mutta häntä ei haluttanut enään ruveta palvelukseen.

Säästämillään rahoilla rupesi Reeni ostelemaan Lapin tavaroita, niin paljon kuin hänen varansa riittivät. Venheellä kuljetti hän ne Tornionjokea myöten Tornioon ja möi ne siellä hyvällä voitolla. Tällä tavalla kartutti hän omaisuuttaan kerta kerralta.

Parin vuoden päästä ruvettiin yleisesti paikkakunnalla huhuamaan, että Reeni Kiikki on varakas mies.

Eräänä iltana ilmestyi Reeni Mäkivuotkaan. Hyvän illan sanottuaan astui hän isännän eteen.

"Niinkuin lähteissäni lupasin, olen tullut teidän taloonne. Nyt olen jo semmoisissa varoissa, että voin vaimoni elättää. Olen tullut noutamaan Kaarinaa, ettekä voi sitä estääkään, sillä hän on nyt jo sen ikäinen, ettei hän tarvitse naittajaa", sanoi hän isännälle.

Isäntä oli niin suutuksissaan, että oikein vapisi. Jotakin mutisi hän roistosta ja kiittämättömyydestä.

"En ole mikään roisto enkä kiittämätönkään, enkä tahdo teidän rikkauksianne neulan edestä. Siinä on kyllä, kun saan oman rakkaan Kaarinani", sanoi Reeni.

Kaarina rupesi hätäillen kokoilemaan tarpeellisimpia pitovaatteitaan Reenin kehoitellessa, ettei hänen tarvitse pitää suurta lukua kaikista vaatteistaan.

Kun Kaarina kyynelsilmin jätteli talonväkeä hyvästi, ei isä antanut hänelle kättään, mutta äiti saatteli itkusilmissä tyttärensä kartanolle saakka ja peitteli hänet rekeen.

Niin vei kun veikin Reeni Kaarinansa ja niin pian kuin asiat myönsivät, solmivat he avioliiton.

* * * * *

Viimeisistä tapauksista on kulunut kolmisen vuotta.

Mäkivuotkan pieni Akseli ei olekaan enään Pikku-Akseli. Hänestä on kasvanut kookas, pulska nuorukainen. Hän oli isän silmäterä, johon tämä kiinnitti kaiken huomionsa ja toivonsa. Tämä toivo vaikutti isässä sen muutoksen, ettei hän paljon muistanutkaan tuota ainoan tyttärensä kodista poismenoa.

Sopipa isän rakastaakin poikaansa, sillä Akseli oli hyväluontoinen ja älykäs nuorukainen. Kun isä häntä johonkin käski, oli käsky useinkin täytetty jo ennenkuin määräys oli loppuun lausuttu.

Isä rakenteli kaukasia suunnitelmia, kuinka Akselin tulevaisuus muodostuisi loistavaksi toimeliaisuudeksi ja kuinka Mäkivuotka paisuisi yhä isommaksi ja niittäisi kunniaa laajoissa piireissä. Nytkin oli jo Akseli kaikkien lemmikki ja kunnioittama.

Mutta eräänä iltana Akseli tuli pahoinvoipana kotiin poropalkimelta. Hän oli niin viluissaan, että oikein kohona hyppeli ankaran väristyksen tähden, vaikka hänellä oli vankka talvipuku päällään. Hätäyksissään juottivat isä ja äiti hänelle kuumaa kahvia konjakin kanssa, jota heillä sattui olemaan, poistaaksensa pois Akselista tuota ankaraa vilua. Sitten kuopattiin hänet moninkertaisilla peitoilla sänkyyn. Pian nukahti sairas siihen. Vaan siitä herätessään hän oli niin kuuma kuin poltinora; kyllä nyt ei viluttanut. Ei viipynyt kauankaan, kun Akseli oli aivan tiedotonna houriossa, kärsien kauheita tuskia. Hän oli saanut ankaran keuhkopolteen ja taisteli nyt elämästä ja kuolemasta.

Mitä tehdä? Lääkäreä ei ollut lähempänä kuin Torniossa, ja jos sieltä lähtisi hakemaan, kuluisi kiireimmälläkin kululla kolmisen vuorokautta ennenkuin lääkäri saapuisi paikalle.

Kun sairaan tuskat yhä yltyivät, lähti isä itse toisena päivänä lääkäreä hakemaan. Hän ajoi yöt ja päivät niin paljon kuin eteensä pääsi, valikoiden kyytitaloista parhaat hevoset, selitellen kiireellisen asiansa ja antaen runsaasti kyytirahoja.

Kolmannen päivän iltamyöhään ennätti isä, lääkäri mukanaan, kotiin. Mutta voi kauhistus mitä hän näki! Akseli makasi jo ruumiina. — Kuusi tuntia ennen isän ja lääkärin saapumista oli hän heittänyt henkensä.

Kovasti koski tämä tapaus kaikkiin, vaan kaikkein enimmänsä isään. Hän ei voinut moneen vuorokauteen syödä eikä nukkua. Hän ei voinut muuta tehdä kuin käyskennellä huoneesta toiseen, myristen ja valitellen itsekseen. Tuo vankkarakenteinen Mäkivuotkan Aaro-isäntä luhistui aivan pian köyryselkäiseksi rapistuneen näköiseksi mieheksi.

Kun isä oli senverran toipunut enimmästä surustaan, että hän voi syödä ja nukkua, ei hän sittenkään välittänyt toista eikä muista talouden toimista. Vaimolleen päivitteli hän ehtimiseen kovaa kohtaloaan. Tämä koki lohdutella miestänsä parhaansa mukaan, muistuttaen, etteihän kuolemalle kukaan mitään voi, mutta se ei tuntunut vaikuttavan Aaroon vähän vähääkään.

Eräässä tämmöisessä tilaisuudessa muistutti emäntä miestänsä:

"Onhan meillä vielä tytär elossa, eikö olisi parasta leppyä hänelle ja kääntyä hänen puoleensa."

"Se kiittämätön — ei ikinä", sanoi isäntä kolkosti.

Emäntä koki selvitellä:

"No, mutta ajattelehan nyt toki asiaa tarkemmin. Eihän Kaarina ollut sinua vastaan koskaan kiittämätön ja tottelematon, sen tunnet itsekkin tunnossasi. Tuossa yhdessä asiassa oli hän myöntymätön, mutta se olikin sydämen asia, jota ei voi kukaan toiseksi muuttaa. Paitsi näitä ei Kaarina ole huonoissa käsissä ja hän elää Reenin rinnalla onnellista elämää. Turhaan sinä vihaat Reeniäkin sen tähden, että hän on ollut köyhäinhoitolaisena. Reeni on kuitenkin mies semmoinen, joita ei tiheässä löydy."

Isäntä ei vastannut siihen mitään, lähti vaan äänetönnä kävelemään pois.

Muutama päivä senjälkeen rupesi isäntä itse puhumaan samasta asiasta.

"Minusta on vähitellen alkanut tuntua siltä, että sinä viime kerralla taisit sittenkin olla oikeassa", hän sanoi.

Nuo sanat kuultuaan purskahti emäntä valtavaan itkuun ja käpertyi isännän kaulaan.

"Voi ukko kulta, kuinka hyvää minulle tekee nuo sanasi. Toimita nyt vaan niin, että ainoa lapsemme tulee kotiin. Sittenhän sinunkin ankara surusi haihtuu, kun hän on kotona, joka sinua palvelee ja hoitaa. Ja kun Reenikin tulee kotiin, voit laskea kaikki taloudelliset huolesi hänen hartioilleen ja hän kyllä kykenee ne kantamaan", puheli emäntä itkunsa seasta.

* * * * *

Reeni oli ostanut itselleen talon, jossa hän vietti toimeliasta elämää. Talossa vallitsi kaikkialla erinomainen siisteys, sillä emäntä oli semmoiseen jo kotonansa oppinut.

Eräänä päivänä Reeni ja emäntä havaitsivat kaukaa tulijan ja arvelivat: kukahan se mahtaa olla. Mutta pian tunsivat he hänet ja riensivät häntä vastaanottamaan kartanolle. Ukon saapuessa perille olivat he molemmin häntä syleilemässä. Kaarina hoki ehtimiseen: "Voi, voi isäni, rakas isäni!" Kahdenpuolen taluttivat he ukon huoneeseen ja riisuivat häneltä päällisvaatteet. Ukko näytti ensimältä juroilta ja oli vähäpuheinen; lieneekö hänen mieleensä muistunut entinen tyly käytöksensä tytärtänsä ja vävyänsä kohtaan. Molemmin kokivat he kilvan parhaansa mukaan palvella tuota arvokasta ja harvinaista vierasta. Talossa oli jo kaksi kaunista lasta, joista toinen oli vielä kehossa mutta toinen oli jo jalan viistassa. Isäntäväki esitteli pikku Reenin vieraalle sanoen, että hän on sinun isoisäsi. Poika katsoi vierasta rehellisesti silmiin sanoen: "vai niin" ja samassa käpäsi hän ukon polvelle ja alkoi siloitella hänen rypistyneitä kasvojansa. Muutamia kyyneleitä vyörähteli silloin ukon silmistä.

"Minua on kohdannut suuri suru", alkoi ukko asiansa.

"Tiedämme sen ja olemme sydämemme pohjasta ottaneet osaa suruunne", sanoivat Reeni ja Kaarina melkein kuin yhteen ääneen.

"Minä olen teitä molempia tyhmyydessäni ja ylpeydessäni tylästi kohdellut. Pyydän nyt teiltä sitä anteeksi."

"Olemme sen jo aikaa sydämeistämme anteeksi antaneet."

"Olen tullut tänne", jatkoi ukko, pyytämään teitä kotia asumaan. Minulla ei ole muuta perillistä ja kenelle minä sitten omaisuuteni antaisin, ellen teille. Minä luovutan kaikkeni, maani ja mantuni ja kaikki mitä minulla on teille; ainoastaan vaadin jokapäiväisen ruu'an itselleni ja vaimolleni kuolemaamme saakka."

"Mutta mihinkäs tämä talo joutuu?" kysyi Reeni.

"Myökää tämä, sillä onhan Mäkivuotkassakin taloa ja huoneita asuaksenne."

"En niillä ehdoilla kuitenkaan lähde teille. Mutta jos suostutte siihen, että olette eteenkinpäin talon isäntänä, niin tulemme mielellämme. Kyllä minä sentään otan huolekseni kaikki työhommot ja muut taloudelliset toimet", sanoi Reeni.

Äänettömänä pisti ukko kättä vävyllään merkiksi, että hän ymmärsi hänet täydellisesti ja ehdottomasti suostui hänen esitykseensä.

Kun ukko nyt lähti kotimatalle, oli hänen mielensä ihmeellisen keveä.

* * * * *

Reeni ja Kaarina ovat nyt isän kodissa, Mäkivuotkassa. Ukko on yhäti iloisella ja keveällä tuulella. Hän hyssyttelee ja kiikuttelee polvellaan vävyänsä lapsia ja myhähtelee tavasta: "noissa lapsissahan minä elän toisessa polvessa". Reeni hoitaa taloutta ja se käypikin hyvin laatuun. Mutta kun on joitakin uusia hankkeita, kysyy hän aina appiukoltaan neuvoa ja kaikissa asioissa ovat he yksimieliset.

Reeni laajentelee myötäänsä Lapinmaan tavarain kauppaansa, rakentaa harvinaisen ison veneen ja kuljettaa sillä lapintavaroita Tornioon ja tuopi siltä tullessaan semmoisia tavaroita, joita Lapissa tarvitaan. Pian on koko kauppa hänen käsissään.

Vanha isäntä elpyi ja voimistui melkein entiselleen. Kun hän syrjästä katseli Reenin hommia, mutisi hän tavasta hymysuin itseksensä: "Mikä hullu minä kuitenkin olin".

Jos Mäkivuotka ennenkin oli maineessa, niin nyt se vasta kuuluisaksi tuli. Talossa oli kaikille tarvitseville antaa mitä kukin pyysi; hätääntyneitä koettiin auttaa parhaan mukaan; neuvonkysyjä kävi siellä pitkienkin matkojen päästä ja kaikille oli isäntä aulis tietojaan jakamaan.

Kolmas kuva.

Väärällä paikalla.

Sääliksi käypi, — sääliksi käypi, kun muistelee häntä viisikymmentä viisi vuotta sitten ja nyt. Silloin roteva, notkea, miellyttävä ja pitäjän kaunein tyttö. Hän oli hyvästä kodista ja suku oli monessa polvessa ollut mainehikas järkevyytensä, varojensa ja monipuolisen mestaruutensa vuoksi. Tytöllä oli terävä järki ja hopeanheleä ääni. Vaikk'ei hän ollut saanut mitään koulusivistystä, oli hänellä kuitenkin tavallisissa asioissa terävä ja varma arvostelukyky. Kosijoita kierteli hänen ympärillään useita, mutta lapsellisella nöyryydellä alistui hän äitinä tahdon alle niissä asioissa.

Niihin aikoihin levisi Paavo Ruotsalaisen herännäisyysoppi tänne Pohjanmaalle ja ensimmäisinä liittyi tytön äiti niihin. Äiti oli erinomaisen pehmeä ja lempeäluontoinen nainen. Ehtimiseen puhui hän tyttärelleen parannuksen tarpeellisuudesta ja tulevasta elämästä. Mielenkiinnolla tytär kuuntelikin äitinsä puheita, vaikk'ei hän niihin juuri mitään vastannut.

Kun oli lähimailla heränneiden seuroja, vei äiti tyttärensäkin sinne, vaan tämä ei äidin kysyessäkään antanut mitään selvää, mitä hän niistä piti; muista vaan näytti siltä, että tytär oli ikävissään niissä.

Kun oli kulunut joitakuita aikoja, tuli toisesta pitäjästä kosija, joka myös kuului noihin heränneisiin. Tämän piti olla päälliseksi vielä rikaskin ja äiti mielistyi heti häneen.

Äiti rupesi ehtimiseen puhelemaan tyttärelleen, kuinka edullinen tarjous hänellä nyt oli, paras kaikista, mitä tähän asti on tarjolla ollut. Tyttö ei kuitenkaan vastannut näihinkään äitinsä esittelyihin mitään.

"Eikö poika sinua miellytä, koska et vastaa minun puheisiini mitään?" kysyi äiti eräänä päivänä.

"Minun täytyy tunnustaa, ettei hän miellytä minua", sanoi tyttö avonaisesti.

"Mutta minkätähden?"

"Hän on minusta semmoinen törselö."

"Muoto ei kelpaa murkinaksi. Ajattele vähän pitemmälle, lapseni. Hän on herännyt mies ja vieläpä varakaskin. Jos nyt ottaisit jonkun suruttoman miehen, joka vielä päälliseksi olisi juoppo, minkälaiseksi luulisit silloin elämäsi muodostuvan?" puheli äiti.

Tyttö ei nytkään vastannut.

Tosiaankin oli tuo uusi sulhaspoika jotenkin tökelömäisen näköinen. Valkea tukka, valkeat kulmakarvat, karkea naama ja jotenkin paksut huulet. Tämmöisenä ei hän miellyttänyt ketään. Kunpa hänellä edes olisi ollut hilpeyttä ja eloisuutta, mutta sitäkään ei hänellä ollut. Yksinään hän vaan istua murrutteli nurkassa, muiden keskenään puhellessa, eikä ottanut osaa kenenkään keskusteluihin; näytti siltä kuin ahven olisi seisoa törröttänyt jonkun kielen kolossa.

Kyläläiset eivät saaneet sitä päähänsä, että niin reima ja arvossapidettava tyttö ottaisi tuon epämiellyttävän pojan miehekseen.

Kyläläisten toivon mukaan ei kuitenkaan käynyt. Tyttö alistui, vaikka vastahakoisestikin, äitinsä tahtoon ja naimiskaupat tehtiin. Suuret herännäishäät pidettiin, joihin kokoontui väkeä monista piltäjistä.

Tyttö sai perinnökseen vankan talon irtaimistoineen, kylän parhaita maita, jossa nuorikot sitten rupesivat asumaan.

Kun sitten piti nuoren isännän tuoda noita kehutuita rikkauksiaan, ei niitä ollutkaan. Koko tuo rikkaus supistui pariin lehmäkantturaan ja vanhaan hevoskaakkiin.

Uudessa isännässä ei ollut työntekijää eikä teettäjä. Päiväkaudet hän vaan istua murrutteli

kotonaan, imeskellen piippuaan, oli sitte kuinka kiire aika tahansa. Kaikki talouden työntoimet olivat nuoren emännän hallussa ja hänkin oli niin nuori ja kokematon, ettei hän maanviljelyksestä paljoa ymmärtänyt.

Emäntä oli aina murheellisen ja surullisen näköinen; oli niinkuin hän olisi hautonut jotakin salaista murhetta. Hän eli ja oli aina niinkuin hän olisi talossa ollut ainoa asukas. Ainoastaan silloin kuin tuli taloon tuttavia vieraksi, elpyi hän entiseen iloisuuteensa, mutta vierasten pois mentyä vaipui hän entiseen synkkämielisyyteensä. Emäntä ei tosiaan puolellakaan sanalla ilmoittanut kenellekään, miten hänen sisällinen ihmisensä laita oli, ei myös virkannut miehestään luotuista sanaa.

Vaikka elämä oli näin umpimielistä, syntyi heille kuitenkin useampia lapsia.

Kauvan ei voinut talous tämmöistä menoa kestää. Pian hävisivät he tuolta emännän perintömaalta. Sitten rupesivat he vuokralla asumaan hypoteekkimaalla, jossa heidän elämänsä oli kylläkin puutteellista.

* * * * *

Eräänä päivänä huomattiin emännän kadonneen kodistaan. Ensinnä ei saatu tietää katosiko hän puuhun vai maahan, mutta mistään ei häntä vaan löytynyt. Emäntää etsittiin ja kuulusteltiin toisista pitäjistäkin, mutta yhtä huonolla menestyksellä. Ruvettiin arvelemaan, että ehkä hän on joutunut johonkin vaaraan tai menettänyt itsensä. Kun oli vuosi toista kulunut aikaa, saatiin tietää, että emäntä oli mennyt Pietariin joidenkuiden sukulaistensa luokse. Siellä hän kaikenlaisella asianteolla elätteli itseään lähemmäs kymmenkunnan vuotta.

Sieltä palatessaan hän oli mielivaivainen. Sillävälin oli hänen miehensä kuollut köyhäinhoidon huostassa.

Kumma on nyt vertailla sitä entistä reipasta ja kaunista tyttöä hänen nykyiseen ihmiseensä. Hänellä ei ole nyt mitään toimeentulokseen, eikä huoneennurkkaa, mihinkä päänsä kallistaisi. Pikkunen sankakori käsivarrella kulkea huupottelee hän kylillä paikasta toiseen. Tuo kori on niin pieni, ettei sinne juuri paljon tavaroita mahdu; kuitenkin on siellä sukankudin, lankakerä ja joskus vähän eväänapuakin, joita hän ihmisiltä saapi. Kun hän tulee taloon, ryhtyy hän heti pesemään isännän ja emännän kamaria ja sen tehtyään näästää ja siistii hän sen perinpohjin. Tämän mieleisen puuhan takia annetaan hänelle taloissa ruokaa ja pistetäänpä evästä vakkaseenkin. Kaikissa kauppamiehissä kulkee hän ja pyytämättä, käskemättä ryhtyy puhdistamaan ja pesemään puotihuoneustoa, ja saatuaan sen tehdyksi, rientää hän pesemään ja puhdistamaan sisähuoneita. Puodeista annetaan hänelle palkaksi kahvia ja sokeria, joista hän sitten yöpaikoissa keittää tihistelee itselleen kahvia. Hän ei ano koskaan ruokaa, mutta ottaa kernaasti vastaan, kun hänelle sitä pesupalkaksi annetaan.

Hänellä on vielä entinen raitis ryhti, vaikka on jo vanha ja rypistynyt. Puhe ja ääni on yhtä selvä ja raikas kuin ennenkin, se vaan, etteivät puheet pidä paikkaansa. Hänet olisi otettu köyhäinhoidon huostaankin, mutta hän ei tyytynyt siihen.

"Minäkö nyt menisin heiltä kerjäämään, minun omaisuudellanihan he muutkin köyhät elättävät", sanoi hän vaan.

Kummallisia puolia näytteli elämä tässäkin.

Sääliksi käypi.

Neljäs kuva.

Väärällä jäljellä.

He olivat oikein työteliästä ja säästäväistä väkeä. Vanhukset olivat jo ikäihmisiä, mutta kovasti he tehdä koputtivat vielä työtä. Heillä oli kolme aikaista poikaa, terveitä ja rotevia kaikki. Kaksi näistä pojistakin oli varsin työteliästä, mutta kolmannelle pojalle ei näyttänyt työ olevan mitään herkkua. Vanhemmat ja toiset veljet häntä usein tuosta velttoudesta ja lurjustelemisesta muistuttivat, mutta pitkälle se ei auttanut. Sillä kerralla hän vähän longahteli, mutta kun vaan muiden silmä vältyi, lähti hän lurjastelemaan ja oli useinkin niillä retkillä päiväkaudet. Tämän pojan nimi oli Yrrö.

Talo kun oli hyvässä voimassa ja kaikkia elintarpeita oli kyllitellen, niin ei Yrrön velttoudesta pidetty suurta lukua, vaikka häntä usein muistutettiin.

Jo aikaisin huomattiin, että Yrröllä oli taipumus hevosiin. Niistä hän puhui alituisesti ja jos joku vieras

ajoi kartanolle, oli Yrrö aina vieraan hevosen ympärillä tarkastelemassa ja koettelemassa sitä. Väliin hän omistajalta pyysi hevosta vähän ajaakseen ja kun hän sen luvan sai, silloin hän vasta oli oikeassa elementissään.

Kun Yrrö tuli vanhemmaksi ja miehevämmäksi, ei hän sittenkään halunnut tehdä raskasta maantyyötä. Aina vaan samaa lurjustelemista, karkaamista työmailta ja kylissä oleskelemista. Vähän arkana tuli hän illalla kotiin, peljäten saavansa vanhemmiltaan ja veljiltään toria. Niitä hänelle nyt jo aikaisempaan annettiin oikein kukkuramitalla. Näistä ei Yrrö ollut juuri taallaankaan, sillä hän oli sangen siivoluontoinen mies; nauraa tuhertelihan vaan, kun toiset häntä sättivät ja toruivat laiskuudesta.

Kun Yrrö sai sen verran varoja kokoon kaikenlaisella pikkukaupallaan, hankki hän kohta itselleen hevosen. Tämän saatuaan ei hän enään tehnyt päiväntöytä, ajeli vaan hevosellaan ympäri kyliä, vaihetteli ja liehtasi niiden kanssa. Väliin oli hänellä viisikin kertaa eri hevonen yhdellä ja samalla viikolla. Kotona ei hän käynyt viikkokausiin.

Kuinka hän noilla kaupoillaan hyötyi, ei tietty. Kerran kävi kuitenkin niin, ettei isäukolla sattunutkaan olemaan verorahoja veronmaksun aikana. Silloin vetäsi Yrrö kukkaron naureskellen taskustaan ja luki verorahat isäukon kouraan.

"Saadaan sitä rahoja muutenkin kuin maata tonkimalla", sanoi Yrrö.

Naurun-vienoon vetäysi ukonkin suu ja useita tyytyväisyyden hymähdyksiä pääsi hänen huuliltaan. Tyytyväisiltä näyttivät toiset veljetkin.

Sen koommin ei kukaan enään nurkunut Yrrön toimia eikä työttömyyttä, olipa ja elipä hän miten tahansa.

Yrrö ei nyt monasti näyttänyt silmää kotonaan, vaan oli myötäänsä huijaamassa kylillä, kaupungeissa ja markkinoilla. Alinomaa oli hän hevoskaupan touhussa, vaihettellen, ostaen ja myöden niitä. Hänellä olikin usein maankuuluja juoksijoita.

Tähänkin saakka oli Yrrön elämä näyttänyt jotenkin sumeita kuvia, mutta nyt se teki kokokäänteeseen.

Eräänä kesäsydännä tuli Yrrö kotiin hevosineen, jonka piti olla verraton juoksija.

Joku päivä sen jälkeen havaittiin kolme miestä astuskelevan taloa kohden. Kun Yrrö akkunasta havaitsi nuo miehet, pökäsi hän paikalla ulos. Miehet tupaan saavuttuaan kysyivät kohta, oliko Yrrö kotona.

"Kyllä hän kotona on, vaan pistäysi juuri ulos. Olisiko teillä ollut Yrrölle asiaa?" sanoi Takalan ukko.

"Olisihan sitä vähän", sanoivat miehet.

"Ei suinkaan hän kauan mahtane viipyä, odottakaa nyt vähäsen", sanoi ukko.

Miehet odottivat päivästä toiseen neljä vuorokautta, mutta Yrröä ei vaan kuulunut. Miehet oleskelivat puhtokunnan taloissa, kulutellen sitenkin ikävää odotusaikaansa.

Vihdoin rupesi isäukko kyselemään miehiltä, mitä asiaa heillä olisi Yrrölle, kun he häntä niin hartaasti odottivat.

"Minulla olisi Yrröltä saamista likemmäs tuhannen markkaa, ja kun ei ole velkakirjaa, niin otin nämä miehet todistajiksi", sanoi joku miehistä.

Tämä odottamaton uutinen vaikutti ukkoon niinkuin olisi kylmä vesiämpäri valettu hänen niskaansa ja hän tyhmistyi niin, ettei hänellä ollut sanaa suuhun tulevaa.

"No missä tapauksessa Yrrö on teille joutunut niin suureen velkaan?" sai ukko vihdoin sanotuksi.

"Hevoskaupoissapa tietenkkin", vastasi mies.

Eipä Yrrö ollutkaan saanut muulla tavalla rahaa kukkaroonsa, niinkuin hän oli kerskannut, ja maata hän ei suinkaan ollut tonkinut.

"Mistä luulette Yrröltä ottavanne tuon saamisenne?" kysyi ukko kauhistuksissaan.

"Onhan hän teidän poikanne."

"Ei Yrröllä ole mitään osaa taloon", vakuutti ukko.

"No tahdotte kai kunniasianne ja arvostanne sen verran pitää, että totta maksatte miehissä tuon vähäisen summan. Muuten täytyy koetella mitä laki tämmöisestä asiasta sanoo", uhmailivat miehet.

"Ottakaa tuo hevonen!"

"Mitä me tuolla jalattomalla, nilkulla ja vanhalla luuskalla teemme; korkeintaan se on parinsadan arvoinen", sanoivat miehet.

Yrjö oli sanomattoman kiltti ja hyväsydäminen mies ja isä rakasti häntä niinkuin muitakin perheensä jäseniä. Ukko joutui pahaan pulaan. Semmoista häpeää ei hän suurin surmin olisi suonut tulevan, että asia olisi joutunut oikeuden eteen. Rahoja ei hänellä itsellään ollut tuon velan maksuksi ja paha oli olla maksamattakin. Ukko kävi lainaamassa naapurilta tuon summan ja maksoi miehet kuitiksi.

Hyvillämielin lähtivät miehet matkaansa.

Yrjö ei palannut enää kotiin koko sinä kesänä eikä syksynä. Häntä kuulusteltiin ja etsittiin monesta pitäjämästä, mutta aina turhaan. Vihdoin syystalvella saatiin tietää hänen asuskelevan metsäsaunoissa sydänmailla. Hengissä pysyäkseen hän varasteli taloista ruokaa.

Nuo miehet, jotka Takalassa kävivät Yrjöltä saamistaan perimässä, eivät olleet Yrjön ainoat velkojat. Niitä tuli tuhkatieheän taloon ja isäukko koki kaikkia tyydyttää, pelastaakseen poikansa kunniaa ja mainetta. Yrjöstä levinneet tiedot koetettiin kaikin tavoin saada pysymään salassa.

Syystalvella ilmestyi Yrjö eräänä yösydännä kotiinsa. Niinä muutamina tunteina, jotka hän uskalsi kotonaan olla, ei Takalassa nukuttu. Koko perhe oli silloin koolla ja kaikki itkivät yhteen ääneen. Joukonmiehissä rukoilivat he Yrjöä, ettei hän enään lähtisi jatkamaan alotettua uraansa, vaan jäisi kotiinsa, rupeaisi tekemään työtä ja alkaisi uutta elämää. Erittäinkin Yrjön vaimo lapsi sylissä riippuen hänen kaulassaan itki ja rukoili, niin että oli vedeksi raueta.

"Minun asiani", sanoi Yrjö, "on jo sillä kannalla, ettei minun käy perääntyminen alkamaltani uralta." Kyyneleet valuiivat hänenkin silmistään, kun hän vielä ennen lähtöään hellästi syleili vaimoaan.

Vihdoin hän hellävaroin irroitti vaimonsa itsestään, työnsi hänet ulommaksi ja sanaakaan kenellekään sanomatta syöksähti ulos yön pimeyteen. Riennettiin hänen jälkeensä muka kiinnipitämään, mutta silloin hän jo oli tuotakin tuokempana; kuultiin vaan hänen mennessään ääneensä itkevän.

Tämä ei ollut vielä viimeinen surun aihe vanhemmille. Nuorempi Kahvi niminen veli ja Yrjö olivat aina rakastaneet toisiaan. Kahvia säählitti kovin Yrjön surullinen tila ja väärässä veljenrakkaudessa päätti hän hakea Yrjön ylös ja olla hänelle apuna ja tukena. Tältä retkeltään ei Kahvikaan palannut. Veljeksistä tuli siten vaarallisimpia metsärosvoja mitä olla saattaa. Kauan eivät he majailleet samassa metsäsaunaasa, vaan muuttelivat tiheään pitäjämästä toiseen. Väliin olivat he yhdessä varkaisilla, väliin heistä oli toinen vahtimassa majapaikkaa. Heille kelpasi nyt muukin arvokas tavara, ei vaan ruoka-aineet. He olivat kuitenkin luonnostaan siksi siivoluontoisia, ett'eivät koskaan käyneet ihmisten kimppuun, silloinkaan kun heitä ahdisteltiin kiinni saadakseen. Mutta sangen oveloita he olivat, luistivat kuin ankeriaat kiinniottajiltaan läpi käsien ja katosivat tielle tietämättömiin.

Kolmisen vuotta säilyttivät he päänsä, niin ettei heitä saatu kiinni. Mutta eräänä yönä heidät yhtäkkiä iso miesjoukko piiritti erään syrjäisen talon aittaan. Yrjö tormasi miesten lävitse ja töytäten pari miestä mennessään kumoon, pääsi siten pihalle. Mutta pihalla sattui olemaan käsipaaret, joita hän ei pimeässä huomannut. Hän meni kopiksi niihin, kompastui ja siinä pääsivät miehet hänen niskaansa. Kahvi, joka tätä yleistä hälinää hyväkseen käyttäen koetti päästä pintehestä, takertui myöskin heti ulos tormatessaan miesten kynsiin.

Veljesten majapaikka etsittiin ja sieltä löytyi paljon heidän varastamaansa arvokasta tavaraa, hopea-astioita, taskukelloja, kultasormuksia ja muuta semmoista. Moni sieltä sai varastetun tavaransa takaisin.

Luonnollista on, että veljekset saivat tuomionsa, ensin piiskat selkäänsä ja monta vuotta pakkotyötä.

Mutta vielä sittenkään, kun he olivat rangaistuksensa kärsineet ja päässeet vapaalle jalalle, eivät he voineet olla ryhtymättä entiseen ammattiinsa. Nyt heidät kuitenkin saatiin nopeammin kiinni ja asia päättyi vihdoin siihen, että he molemmat joutuivat ikutielleen.

Ukko joutui eukkonsa kanssa vaivaishoidon huostaan.

Viides kuva.

Pötikkä.

Pituudeltaan hän oli keskikokoa, mutta sangen jykevää tekoa muuten. Hartiat olivat kuin kuopankatto ja posket pulleat kuin limppu. Hän oli kovin rokonarpinen ja muutamia karkeita partakarvoja törötti hänen leuvassaan ja ylähuulessa vallan kuin kissanviikset. Hänen ruumiissaan ei nivustenpaikkaa ollutkaan, vaan oli se yhtä vahvaa pötkylää kurkusta lanteisiin saakka.

Hän liikkui sanomattoman hitaasti ja niin raskaasti, että pienimmät kivet muljahtelivat nurin hänen metsäteitä tallustellessaan. Tästä kömpelydestään hän kylän kesken saikin liikanimen "Pötikkä", — ihmisethän ovat niin kernaat keksimään pilkkanimiä toisilleen.

Mutta Pötikkä ei suurin juuri välittänyt siitä mitään, mitä nimiä ihmiset hänelle antoivat tai mitä he hänestä sanoivat tai ajattelivat.

Isännät vaan pitivät paljon Pötikästä, sillä yksi hyvä lahja hänellä kuitenkin oli: hän osasi — tehdä työtä. Kilvalla häntä haluttiin palveluspaikkoihin ja kirvalla isännät hänelle nostivat palkkaa.

Pötikkä palvelikin liki parikymmentä vuotta kylän isäntiä, mutta viimeisessä talossa hän palveli yhtämittaa kymmenen vuotta, kun isäntänsä ei häntä päästänyt millään ehdolla pois. Isäntä tiesi, että kun Pötikkä on työn rinnassa, silloin sujuu työ eivätkä muutkaan jouda siekailemaan.

Näintavoin Pötikkä teki työtä ja palvelusaikanaan hän ennätti koota itselleen melkoiset säästöt.

* * * * *

Isonjaon aikana oli talojen tilusten väliin jäänyt iso aukea kivikkokangas, joka ei ollut kenellekään kelvannut. Tätä kivikkokangasta oli Pötikkä pitänyt kauan silmällä, vaikk'ei kenellekään siitä mitään virkkanut. Kankaassa oli kivi kiven vieressä, isompaa ja pienempää, mutta kiviä ei ollut kuin yksikerrassa ja alla oli kaunis, punainen savimulta.

Tänne sydänmaalle Kaukalokankaalle lähti Pötikkä nyt talontekoon. Hän rakensi ensin neliseinäisen tuvan, johon teetti oikean uloslämpiviävän takan; ovipäädyn nojalle hän latoi pitkiä karangoita nojalleen päätyä vastaan toimittamaan eteisen virkaa.

Kun tuo Kaukalokangas oli kruununmaata ja muitakin kruununmaan rämeitä oli saatavissa, haki Pötikkä siihen syynin ja niin perustettiin Kaukalokankaalle uutistalo, ja Pötikkä pantiin sille nimeksi.

Olisi luullut, etteivät neitokset välitä mitään niin tallukkamaisesta miehestä, mutta niin ei ollut. Kovin hölmistyivät ihmiset, kun Perolan piika Mari ja Pötikkä kuuluttaa pöläytettiin avioliittoon. Tuo Mari oli kauneimpia ja sävyisimpiä ihmisiä mitä olla saattaa. Kummailtiin sitä, kun niin sievä ja kelpo ihminen yhtyi tuommoiseen juurakkoon.

"Kumma kun sinä tuohon Pötikkään ryhdyit, olisithan saanut parempiakin", sanoi joku Marille.

"Missä niitä on niitä parempia?" kysyi Mari.

"Joka poikahan toki parempi on kuin Pötikkä; niinhän tuo on rumakin."

"Muoto ei kelpaa murkinaksi. Monta on huonompaa miestä kuin Juho; taitaapa viinoihinkaan sekaantua, niinkuin nykyisten nuorten miesten tapa on", vastasi vaan Mari.

Sinne pieneen tupaseensa vei Pötikkä Marinsa ja he alkoivat elää onnellista avioelämää.

Siinä sitten alkoi Pötikkä mullistaa kivikkokangasta. Parin vuoden päästä oli hänellä jo kaunis perunamaa kasvamassa ja pari kolme sarkaa ruista.

Paikka oli semmoinen, ettei siinä koskaan pannut halla ja se oli Pötikälle suureksi avuksi.

Väliin kuitenkin leipä loppui ja silloin lähti Pötikkä kyläntyöhön lisää ansaitsemaan. Vaikka hänellä oli rahojakin, ei hänen tehnyt mieli niitä äkkipikaa hukata, vaan hän tahtoi kaikki työllään ansaita ja säästää rahat parempaan tarpeeseen. Kun hän sitten, puolentynnyrin ruisjauhosaakki selässä asteli kotiinsa, kyllä silloin kivet sinkoilivat ja kangas kopisi.

Kun Kaukalokankaalla ei ollut laidunmaata eikä siis kannattanut pitää hevosta, toimitti Pötikkä itse hevosen työt. Hänellä oli vankkurit kesällä ja reki talvella, joilla veti kiviä pois mullukseltaan. Sitä ei voisi uskoa, joka ei omin silmin olisi nähnyt, minkälaisia ruunankuormia hän perässään veti kiviaitaan, jota hän kankaanlaiteelle rakensi.

Karjaa kasvatettiin vähitellen ja ennenpitkää oli heillä neljä lehmää ja muutamia joutilaita.

Säästövaroillaan Pötikkä teetätti viljamaiksi rämeitensä, jotka enimmästi olivat niin matalapohjaiset, että niistä nousi ojanpohjasta savi. Sieltä Pötikkä hyvinä vuosina sai viljaa ja sittemmin heiniä. Kauan ei hänen tarvinnutkaan kylästä leipää hankkia, sillä hän alkoi tulla toimeen omasta varasta.

Pötikän kävi kovin sääliksi, kun hänen rakkaan vaimonsa ja lastensa täytyi asua niin kehnossa hökkelissä. Hän rupesikin pian rakentamaan välkeämpää asuntoa ja parin vuoden päästä oli hänellä valmiina sievonen rakennus, jossa oli välkeä tupa ja kaksi kamaria eteisen kanssa.

* * * * *

Parikymmentä vuotta on kulunut siitä kun Juho Pötikkään rupesi taloa tekemään. Karja on paisunut niin, että talossa on jo toistakymmentä lypsävää. Isännällä on jo hevonenkin, oikein vankka ruuna, joka nyt vuorostaan vetää kiviä pellonteokselta kiviaitaan. Kyllä siis työ nyt sujuu toisella lailla kuin ennen.

Pötikän isäntä rakensi myllyn talonsa alapuolella purossa olevaan putoukseen. Kesäsydännä siinä ei tosin ollut tarpeeksi vettä; mutta keväisin ja sateisina syksyinä oli sitä niin runsaasti, että mylly voi aika vauhtia pyöriä. Eipä ollutkaan haitaksi, vaikk'ei mylly aina voinut pyöriäkään, sillä Pötikän isännällä oli salvossa aina monenvuotista viljaa ja kun mylly taas pyöri, niin hän siinä käytti vuodentarpeensa. Katovuosina oli aina Pötikän aitassa monen talon siemen.

Kuudes kuva.

Säälimätön.

On kevät-talvi. Suuren, tiheään asutun kirkonkylän läpi kävelee maakauppias Kovasen taloa kohti huonoihin vaatteisiin puettu mies. Taloon päästyään hän pyrkii mahtavan isännän puheille.

"Kauppias ei ota nyt ketään vastaan", vastataan hänelle.

"Mutta minun täytyy päästä hänen puheilleen, vaikka mikä olisi", sanoi tuo kalpea mies. "Menkää ja kysykää enkö saa häntä puhutella", jatkoi hän.

"Ette pääse", sanoi kauppiaan tyköä palaava kauppapalvelija.

Mies ei mitään vastannut, vaan meni kauppiaan lukitun kamarin oven taa ja alkoi jyskyttää. Toviin aikaan ei huoneesta virkattu mitään, vaan sitten sieltä kuului ärjyntää. Mies ei siitä huolinut, vaan päinvastoin kovensi jyskytystään. Vihdoin kamarin ovi avautui ja mies astui sisälle.

"Se nyt on kumma, kun ei teiltä saa hengen rauhaa. Mitä sinulla nyt taasen on sanomista?" sanoi Kovanen, peräytyen pöytänsä luo, jolle oli ladottu setelirahapinkkoja.

"Ettekö te voisi vielä odottaa sitä viidenkymmenen markan saamistanne, kyllä minä kesällä työlläni sen maksaisin", sanoi mies, joka oli pysähtynyt ovipieleen ja pyöritteli lakkia käsissään.

"En minä voi odottaa. Tarvitsen omani, ja mikä sen tietää elättekö edes kesään asti."

Kauppias kääntyi selin ja rupesi lukemaan setelipinkkojaan. "Niin, niin, tuhannen markkaa on kussakin pinkassa, mutta paljonko niitä nyt yhteensä onkaan?" mutisi hän itsekseen. "Yksi, kaksi, kolme, neljä, viisi, kuusi, seitsemän, kahdeksan, yhdeksän, kymmenen..."

"Ne kulutkin nousivat vielä hyvän päälle kahteentoista markkaan", sanoi mies ovensuusta kesken Kovasen setelipinkkain lukemista.

"No senkin vietävä, sielläkö sinä vielä olet! — Olisiko niitä kuluja tullut, jos olisit maksanut velkasi ajoissa?"

"Kun en voinut."

"Syytönhän minä siihen olen."

"Eihän tuo velkani ole kovin vanhakaan, ei vielä täyttä vuottakaan", sanoi mies.

"Mutta se vanhenee päivä päivältä ja minä tarvitsen omani. Mihin tästä joutuisi, jos ei pitäisi omastaan vaaria?" sanoi Kovanen.

"Nimismies kirjoitti ryöstöön ainoan lehmämme; se tuntuu jo. Nyt menee nälkäisiltä lapsiraukoiltani

ainoa elämisen ehto. Kirjoituspalkkakin nousee kahdeksaan markkaan, siis jo kaksikymmentä markkaa ylimääräisiä menoja. Vuosi tuli huono ja aika on kova; ei suinkaan tässä muu neuvoksi tule kuin nälkäkuolema", puheli tuo Möykky-Jaakko ja hänen äänensä värähteli.

"Mitä tuo kaikki minuun kuuluu? Olenhan sanonut, että minä tarvitsen omani. Tiehesi siitä, kiusanhenki, että saan toimitetuksi nämät setelit pankkiin", tiuskui Kovanen.

Haikealla mielellä lähti Möykky-Jaakko astelemaan kotiaan kohden. Jos mille suunnalle koetti ajatella, niin ei mistään tuntunut tulevan apua.

"Voi, voi minun vaimoani ja lapsiani!" huudahti hän itsekseen mennessänsä ja hänen sydäntänsä vihloi niin, että olisi luullut sitä poikkileikkattavan.

Murheellisella mielellä astui Jaakko mökkiinsä ja istahti penkille.

"Tuliko apua?" kysyi kalpea, repaleisiin puettu nainen, joka kantaa hyssytteli käsissään sairaloista lasta.

"Mitä sitä turhaa toivookaan, ennen kalliokin kyyneleitä vuodattaa, ennenkuin Kovanen vähintäkään heltyy", sanoi Jaakko.

Synkkä alakuloisuus valtasi molemmat vanhemmat. Heillä ei ollut mitään sanottavaa toisilleen, sillä toivoton tila ammotti kuin ylimentävä kuilu molempien silmien edessä.

Vaan odottamatta silloin aukeni mökin ovi ja sisään astui vanha tuttava, "Summa-Eskoksi" kutsuttu. Tämän nimen hän oli saanut siitä, kun aina teki urakalla työtä, sillä hän oli kova ja ahkera työmies ja ansaitsi noissa urakoissa hyvin. Hän kävi usein Möykky-Jaakon mökissä vieraana, sillä Jaakkokin oli hyvä työmies ja "mukaistaanhan mullikin puskee".

"Mikäs kumma nyt on?" sanoi Esko reippaasti, tervehdittyään talonväen.
"Täällähän istutaan murheellisina kuin hautajaisissa."

Eskoa kehoitettiin istumaan ja surumielin kertoi Jaakko hänelle tukalan asemansa.

"Eikö se ollut tuon pahempaa? Sittenhän vaikka minäkin kykenen teitä auttamaan. Sattuukin olemaan mukanani käteisiä rahoja, ja kun mulla on tulevaisuudelle iso kuokkaurakka, niin voithan siinä vähitellen sen takaisin maksaa."

Tämän sanottuaan Esko nousi ylös ja kaivoi päällyshousujensa sisäpuolelle neulotusta taskusta lompakkonsa.

"Paljonkohan luulisitte tarvitsevanne?" kysyi Esko.

"Päävelka on viisikymmentä markkaa, mutta kun siihen tulee lisäksi kärjäkulut ja ryöstöön kirjoituspalkka, niin nousee se jo seitsemänkymmeneen. Siihen lisäksi tahtonee hän vielä kasvuakin", sanoi Jaakko.

"Ottakaa nyt kahdeksankymmentä markkaa varalta, että pääsisitte tuosta kitupiikistä erillenne, ja jos ei se kaikki menisikään, jäähän loput pikku tarpeisiinne", tuumaili Esko ja luki rahat Jaakon kouraan.

Sepä oli apu ja tuli vielä niin oikealla hetkellä. Möykkyläisten mielistä se poisti rauhattomuuden kuin pahan unen. Heistä tuntui kuin olisi Jumala lähettänyt enkelinsä taivaasta heitä auttamaan.

Keveällä mielellä asteli Jaakko seuraavana aamuna Kovalaa kohden. Kun hän astui kauppiaan kamariin, tiuskasi Kovanen hänelle: "Joko taasen olet täällä kiusaamassa, mutta ei paikka siitä parane".

"En minä tullut kiusaamaan, tulin vain velkaani maksamaan", sanoi Jaakko.

"Hohoo, sehän on eri asia, mutta mistä olette rahoja saanut?"

"En suinkaan rikkailta, vertaisiltaanhan sitä apua saa. Mutta etteköhän toki heittäisi niitä kärjäkuluja pois?"

"En penniäkään."

Jaakko antoi Kovaselle seitsemänkymmentä markkaa.

"Entäs kasvu?"

"Eipä siinä tuomiossa näkynyt kasvua tuomitun, kun se oli laskuvelka", sanoi Jaakko.

"Mene sitten", tiuskasi Kovanen, "mutta tuleppa vasta täältä velaksi ottamaan!"

Oli kulunut kolme vuorokautta. Silloin syttyi tulipalo Kovalassa. Kovan tuulen vallitessa kevätahavalla ei tulen valtaa saatu hillityksi, vaan se poltti perin pohjin tuon muhkean kartanon. Itaruudessaan ei Kovanen ollut vakuuttanut kartanoaan, ei kauppavarastoansa eikä muuta irtaimistoaan. — Tuota viittäkymmentätuhatta markaansaakaan ei hän ollut kerinnyt lähettää pankkiin. Sinne ne menivät nekin.

Tämä oli Kovaselle niin tuntuva isku, että hänen täytyi tehdä vararikko, eikä hän siitä sen koommin noussut. Mutta Möykky-Jaakon mökki seisoo vielä paikoillaan ja Jaakko levittää viljelystä raivaamalla yhä lisää uutismaita, valloittaen niin Suomea Suomelle, nousten itse ja luoden varallisuutta vielä jälkeläisilleenkin.

Seitsemäs kuva.

Kova isä.

Rikkaan Könölän tuvassa heilahteli kevein askelin parinkymmenen vuoden vanha solakka, kaunis neitonen. Hänellä oli hieno hipiä, kullankeltainen paksu tukka ja suuret, mustat silmät. Hän oli talon ainoa, Liisu niminen tytär. Samassa huoneessa liuskeli myös askareitaan toimittaen varteva, siro ja sangen kaunismuotoinen nuorukainen. Tämä oli Könölän monivuotinen palvelija, Eetu Arvo.

Rauha, rakkaus ja yksimielisyys näytti vallitsevan talonväen kesken, sillä ilomielin he ahertivat yksistäneuvoin talon yhteisissä töissä.

Mutta pian alkoivat asiat käydä huonosti. Huomattiin näet, että Liisu ja Eetu pitivät toisistaan. He hakivat toistensa seuraa ja olivat aina yksissä, kun vaan silmä vältyi.

Kun tämä tuli Könölän isännän tietoon, eroitti hän paikalla Eetun pois palveluksestaan.

Tämä oli kova isku sekä Liisulle että Eetulle, sillä he pitivät sanomattoman paljon toisistaan.

Liisu oli jo aikoja sitten määrätty Kirppolan rikkaan talon ainoalle pojalle, Taavetille vaimoksi. Mutta hän itse ei pitänyt tuosta tarjokkaasta vähääkään, päinvastoin häntä inhotti joka kerta, kun vaan Taneli oli lähimaillakaan. Tuon Tanelin oli rikkautensa tehnyt tyhmänylpeäksi, jonka takia kaikki ihmiset pitivät häntä hassahtavana. Muutoin oli Taneli vähän vastenmielinen ulkomuodoltaankin. Hänellä oli iso, karkeatukkainen pää, rintamaha ja vähän lengot säaret.

Eetu rupesi lähitienoille toiseen taloon palvelukseen, ja senkin jälkeen hän ja Liisu noudattelivat toisiaan, vaikka heitä oli koetettu toisistaan erottaa. Nämä kohtaukset tapahtuivat vaan hyvin harvoin ja niin salaa kuin mahdollista, sillä vaanivilla on tarkat silmät.

Pitkän eroajan päästä aikoi Eetu taas kerran pimeänä syksyisenä yönä käydä tapaamassa rakastettuaan.

Mutta Könölän isäntä oli saanut tietoonsa Eetun yölliset yritykset.

Liisun kamariin meni ovi eteisestä. Hänen isänsä vaani porstuassa Eetun tuloa. Hän jätti eteisen ovenkin auki, että tulokas paremmin pääsisi sisälle. Kauan ei isännän tarvinnut odottaakaan, ennenkuin poika mitään pahaa aavistamatta astui eteiseen. Mutta tuskin ennätettyään astua molemmat jalkansa eteiseen, sai hän semmoisen iskun päähänsä, että kaatui tunnotonna lattialle.

"Saitpa siitä, senkin roisto", sanoi Könölän isäntä itseksensä hyvillään, sillä hän oli tiilikivellä voimainsa takaa mäihännyt Eetua päähän. Sitten hän meni levollisena kamariinsa maata.

Kun väki aamulla nousi ylös, tavattiin Eetu tunnotonna verissään makaamassa eteisen lattialla, suuri ammottava haava päässä. Verta oli juossut paljon haavasta, sillä porstuan lattialla oli iso lätäkkö hyytynyttä verta.

Kun Liisu sai tämän tapauksen tietoonsa, pyörtyi hän, eikä häntä oltu saada ensinkään henkiin. Tämän jälkeen kääntyi hän ankaraan tautiin.

Väki hämmästyti tapahtumasta niin, ettei ensi alussa tiennyt mitä haavoittuneelle olisi tehtävä.

"Ei suinkaan tuota tuohon käy jättäminen", sanoi viimein joku, "tottapa tässä johonkin toimiin on

ryhdyttävä."

"Viekää hänet Kuppari-Liisan mökkiin, hoitakoon hän häntä ja maksakoon kunta vaivat, minä en perusta hänestä viittä lootua", sanoi Könölän isäntä.

Mutta huolimatta isännän päätöksistä, kantoi väki Eetun huoneeseen, puhdistivat hänet verestä ja sitoivat hänen haavansa. Sitten hänet vietiin Kuppari-Liisan mökkiin. Ei Eetu ollut vielääkään tullut tuntoihinsa, mutta henki hänessä oli.

Kauan taisteli Eetu elämän ja kuoleman välillä. Viisi kuukautta makasi hän Kuppari-Liisan mökissä, kunnes nuoret elämään pyrkivät voimat viimein saivat voiton ja Eetu jäi kun jäikin elämään.

Kun Eetu oli täysiin voimiinsa parantunut, läksi hän särkynein sydämin Amerikkaan.

* * * * *

Sängyssä makasi heikko sairas, jota vaivoin voi tuntea Könölän Liisuksi. Vuoteen vieressä seisoivat kaksi vanhanpuoleista ihmistä, jotka näyttivät sangen surullisilta. Ne olivat Liisun äiti ja isä.

"Voi minun tuskiani", vaikeroiti sairas.

"Kyllä sinä, lapseni, paranet vielä, kun tottelet lääkärin määräyksiä ja nautit lääkkeesi", sanoi isä.

"Voi rakas isä! En minä parane enään koskaan, sen tunnen selvästi. Kuolema onkin minulle tervetullut vieras, sillä kauheaksi käyvät nämät tuskat", sanoi sairas heikolla, väräjäväällä äänellä. Sitten hän vaipui uneen.

"Voi isä! Miksi te löitte niin kovin Eetua? Olitte tehdä vähällä miesmurhan", sanoi sairas, kun taasen oli havahtunut.

"Häntäkö sinä aina vaan muistelet? Heittäisit hänet jo mielestäsi, olisihan sinulla tarjona Kirppolan Tanelikin", sanoi isä.

"Älkää puhuko minulle mitään siitä Tanelistanne, sillä häntä en ole voinut koskaan kärsiä. Sydän se on, joka valitsee, ja Eetua en voi olla muistelematta niin kauan kuin henki rinnassani pysyy. Ja kauan se ei tunnu pysyvänkään", puheli sairas heikosti ja taasen vaipui hän horrokseen.

Isä ja äiti katselivat surkumielellä sairasta, heikkoa lastansa, ainoaa elämänsä toivoa. Kun he näkivät tuskan hien valuvan sairaan kasvoja pitkin, tulivat kyyneleet heidänkin silmistään. Ahkeraan kuivasi äiti pehmeällä liinalla sairaan kasvoista valuvaa hikeä.

Tovin päästä aukasi sairas silmänsä. Niissä oli nyt erinomaisen kirkas kiilto ja ilme. Hän katseli ympäri huonetta, ikäänkuin etsien jotakin. Vihdoin huomattuaan isänsä sanoi hän: "Voi isä! te olette särkenyt kaksi ihmissydäntä".

Sen sanottuaan hän oikasihe suoraksi ja kuolon kamppaus alkoi. Näytti siltä kuin hän olisi tahtonut virkkaa vielä jotakin, mutta kieli ei enää tehnyt sanoja. Kauan ei viipynytäkään, ennenkuin Liisu jätti tämän maailman.

Kauan istuivat vanhemmat murtuneina ainoan tyttärensä kuolinvuoteen ääressä. Kumpikaan ei puhunut mitään, vaan runsaita kyyneliä vuodattaen miettivät molemmat entisiä aikoja ja taas nykyistä tilaa. Isännän silmien eteen aukesivat elävinä kuvina entiset tekonsa ja ne polttivat ja raastivat hänen sydäntänsä. Selvästi hän nyt tunsikin rikoksen oli tehnyt erottaessaan Liisun Eetusta. Tulevaisuuskin oli selvänä hänen edessään. Hänellä ei ollut yhtään perillistä, eikä edes sellaisia sukulaisiakaan, joiden olisi suonut tulevan perimään hänen jälkeensä jäävän omaisuuden.

"Mitä varten me nyt enään elämmeäkään?" virkahti emäntä vihdoin.

Tämä herätti isännän syvällisistä mietteistä täydelliseen tajuntaan.

"Mitäpä varten kylläkin!" sanoi hän nousten ylös.

Tämän kohtalon iskun jälkeen ei isäntä sitten tehnytäkään mitään, eikä välittänyt mistään. Hän eli synkkänä omissa mietteissään ja haki yksinäisyyttä. Ennen niin toimelias mies ei nyt puhunut ei pukahtanut mitään. Kun joku häntä yritti puhuttelemaan, niin hän vastasi: on tai ei ja lähti tiehensä välttääkseen enempää kyselyä. Muutamassa kuukaudessa oli tuon keski-ikäisen miehen tukka tullut aivan lumivalkeaksi.

Vihdoin hän, emäntänsä kanssa yhteisesti neuvoteltuaan, päätti lähettää kirjeen Eetu Arvolle

Amerikkaan. Siinä kirjeessä pyydettiin Eetua tulemaan heille vanhan päivän seuraksi, jonka palkkioksi hän saisi mitä heiltä jällelle jäisi.

Eetu tulikin ja tuli suoraan Könölään. Kyynelsilmin halailivat Liisu-vainajan vanhemmat häntä pyytäen hartaasti anteeksi väärää menettelyänsä. Tuo ennen niin katkerasti vihattu mies oli nyt Könölän isännän mielestä rakkain ja paras ihminen maailmassa.

Synkkämielinen oli Eetukin, sillä raskaana taakkana painoi Liisun ajaton kuolema sydäntä. Hän otti kuitenkin isännän huolelliset velvollisuudet kantaakseen ja ryhtyi innokkaasti tekemään työtä.

Tämä alkoi mennä menoaan. Parin vuoden päästä nai Eetu mieleisensä piikatytön ja sitte kun he saivat perillisiä, alkoi hänenkin elämänsä valostua. Noista lapsista sai vanha isäntäkin useinkin lohdutusta murtuneelle sydämellensä.

Kahdeksas kuva.

Kurjuutta.

Edessämme on kyläkunnan vihoviimeinen rakennus.

Se on neliseinäinen pikkuinen mökki, jonka oven kohdalla edes ei ole minkäämlaista suojaa. Tuuli riepottelee kynnyksen edessä likaisia ryysyrepaleita, jotka siihen on kelpaamattomina viskattu. Mökki on kallellaan ja seinät pullistelevat ulos- ja sisäänpäin. Olkikattoa ovat ajanhammas ja tuuli yksistäneuvoin kuluttaneet ja ryöppyttäneet, niin että useasta paikasta pistää paljaat ruoteet esiin. Tuosta kattopahasesta piipottaa kuin rikkinäisen hampaan tynkä kallellaan oleva savupiipun jäännös, joka jo on monikertaan lohkeillut ja murtunut.

Mutta pilkistäkäämme sisään. Siellä on neljä repaleista, vilun ja nälän kanssa taistelevaa lasta ja valju, kärsivän näköinen äiti, jonka käsivarsilla lepää viides kuihtunut lapsi.

"Voi, voi, äiti, minun on niin vilu ja nälkä", sanoi eräs lattialla olevista lapsista tungetellen äitinsä turviin.

"Niinpä taitaa, lapsikullat, olla, mutta äiti ei voi auttaa, äidillä ei ole yhtään leipää. Kun olisi isä tullut kotiin, ehkä hän toisi leipää. Kun tulisi ilta, että pääsisitte pahnaanne maata, niin olisi lämpimämpi", koki äiti neuvotonna sanoa.

"Onko isä taasenkin juopottelemassa?" kysyi yht'äkkiä äidiltä vanhin lapsista.

"Hyi, kuka niin rumasti isästä puhuu! Eihän isä juopottele, lääkettä hän vaan välistä ottaa, kun on kipeä", oikasi äiti, koettaen peitellä isän pahinta virhettä.

"Mutta miksikäs isä on välistä niin kovin paha ja lyö teitä?" jatkoi poika.

"Hän on tavasta kärsimätön, kun ei ole terve, mutta muuten meillä on hyvä ja rakastava isä."

Tuskin oli vaimo saanut nuo sanansa lausutuksi, kun mökin ovi temmattiin auki ja kookas, repaleinen mies astui sisään.

"Holijaa! onko Julia täällä mitään syötävätä? En ole kahteen vuorokauteen pannut suuhuni leivänmuruakaan ja nälkä karmii niin, että suolet menevät poikki", sanoi mies.

"Mitäpä minulla on sinulle antamista! Lapsetkaan eivät ole koko päivänä saaneet Jumalan suurusta. En ole tältä sairaalta lapselta päässyt kylästä anelemaankaan ja näethän minkäverran tästä pääsee työllä mitään ansaitsemaan", selitti vaimo.

"Sinä s—n narttu et mitään viitsi tehdä", huudahti mies raivostuen ja alkoi lyödä huimia vaimoan.

Keskimäinen, Antti-niminen poika kävi käsiksi isäänsä ja huusi: "Älä lyö äitiä — sinä olet paha isä".

"Sinä nulikkako tässä rupeat naljailemaan!" ärjäsi mies, ja samassa hän tarttuen poikaa käsivarresta kiinni roppasi hänet väkivoimalla mökin nurkkaan.

Poika parahti kauheasti ja siihen yhtyivät muutkin lapset yhteen ääneen huutamaan ja itkemään.

"Herra Jumala mitä sinä nyt teit!"

Mies itse vaan ei tuntunut tästä kaikesta mitään näkevän eikä kuulevan, vaikka siitä olisi luullut

kivenkin heltyvän. Hän retkahti puku päällä makuulle ryysykokoon lattialle ja nukkui siihen heti.

Vaimo pani pois lapsen sylistään ja riensi katsomaan miten tuon nurkkaan ropatun pojan kävi. Pian hän huomasi, että pojan oikea jalka oli reidestä poikki.

Kaiken tämän viheliäisyyden olisi luullut ihmisen näännyttävän siihen paikkaan, mutta naisen sitkeydellä ja äidin rakkaudella tämä vaimo kärsi kaikki. Huiviresullaan koki hän sitoa pojan katkennutta jalkaa kuten parhaiten taisi. Hän koki viihdyttää lapsia ja peitellä niitä ryysyillä, jotta tarkeneisivat nukkua. "Kas niin! nukkukaa nyt kiltisti, kyllä äiti aamulla laittaa lapsille ruokaa", lohdutteli hän lapsia, jotka vähitellen viihtyivät ja vaipuivat uneen.

Vaimo ei nukkunut silmätäyttä koko yönä. Hänen sylilapsensa oli kovin sairas ja levoton. Tuijulampun valossa kanteli hän lasta sylissään ja vaali kaiken vointinsa mukaan. Aamun sarastaessa lapsi kuoli — — —

Vaimo laski kuolleen lapsen jonkunmoisien liinaisten vaatteiden päälle. Nyt tuntui itku maistavan ja nyt hänellä oli aikaakin siihen. Hän istui jakkaralle, nojasi päänsä kämmeniinsä ja antoi kyyneltensä vapaasti vuotaa. Kaikki kärsimyksensä ja koko viheliäisyytensä suuruus oli nyt elävänä kuvana hänen edessään. Oli jo iso päivä ja hän yhä vielä istui siinä kyyneliä vuodattaen.

Silloin aukeni mökin ovi ja Takalan isäntä astui ovesta sisään. Hän silmäili ympäri mökkiä ja sanoi: "Kylläpä täällä näyttää viheliäisyyttä olevan niinkuin on sanottukin. Onko teillä täällä mitään syömistäkään?"

"Ei minulla ja lapsilla ole sitten toisen illan ollut mitään suuhunpantavaa", sanoi vaimo pillahtaen taasenkin itkemään, osoittaen samassa kädellään kuollutta lastaan.

Takala meni katsomaan osoitettua paikkaa.

"Hyvä Jumala! kuolluthan se on tuo lapsi. Voi voi teidän viheliäisyyttänne", sanoi Takala peräytyessään kuolleen luota.

"Se kuoli aamun sarastaessa syliini. Mutta vielä tässä on muutakin surkeutta", sanoi vaimo nyyhkytysten melkein tukahduttamalla äänellä. "Illalla tuli Perttu juovuspäissä kotiin ja paiskasi Antti-pojan nurkkaan semmoisella voimalla, että jalka meni reidestä poikki".

Samassa alkoi mies kömpiä ryysykoosta ylös. Ei mikään Turmiolan Tommin kuva vetänyt vertoja Pertun viheliäiselle näölle. Hän oli oksetuksessa yltä päältä ja tukka oli tohrussa ja törröllään niinkuin piikkisialla. Kun hänen pitkä, tuuhea partansakin vielä päälliseksi oli tahraantunut, niin tuskinpa Luojan luomista ihmisolennoista voi viheliäisempää kuvaa nähdä.

"Voi kurjaa ihmistä! Mies on itsessään parhaita ja pystyvimpiä mitä olla saattaa, ja tuolla lailla menettelee perhettänsä kohtaan. Juot kurja kaikki ansiosi ja vielä päälliseksi tulet juovuspäissä nälinkuoliaan perheesi luo rusikoimaan lapsesi vaivaisiksi. Katso nyt tuonne nurkkaan, jossa lapsesi vainaana makaa! Luultavasti hän on puutoksiinsa kuollut. Eikö sinulla ole tuntoa ensinkään? Luontokappaleetkin toki pitävät parempaa huolta sikiöistään", pauhasi Takala Pertulle.

Perttu ei puhunut ainuttakaan sanaa sinne eikä tänne, istua jurrotteli vaan jakkaralla, pää käsiin nojattuna.

"Tämä elämä ei käy laatuun, täältä täytyy viedä taloihin koko perhe, sillä muutoinhan tuo ihmispeto tappaa tänne kaikki", sanoi Takala.

Takala oli kunnallislautakunnan jäsen, jonka hallussa oli myös köyhäinhoito. Kylällä oli kuulunut huhuja Perttu Mähösen mökissä olevasta kurjuudesta ja niiden johdosta oli Takala tullut omin silmin tarkastamaan asianlaitaa. Heti rupesikin Takala toimiin, saattamaan tuota kärsivää perhettä ihmisten ilmoihin, saamaan parempaa hoitoa. Hän nouti kotoansa hevosen ja vei perheen vankkaan taloon. Heti kun he olivat ruokaa saaneet, haettiin pitäjän semmoisiin toimiin harjaantunut lukkari sitomaan pojan katkennutta jalkaa.

* * * * *

Yksinään jäi Mähönen kurjaan mökkiin. Kurjan ankara pohmelo repi ja raateli häntä. Päälliseksi Takalan puhe oli häneen syvälle iskenyt ja hän kärsi kauheita tunnonvaivoja sielussaan. Kaikki tämä yhteensä kouristeli tuota vankkaa miestä niin, että joka luunsolmu vapisi kuin kahila virrassa ja tuskanhiki valui virtana hänen päältä. "Ihmispeto — tappaa kaikki", soi yhtenäen hänen korvissaan.

Sen päivän ja kappaleen seuraavaa yötä piehtaroihi Perttu ryysykoossa rauhaa saamatta. Hän muisti elävästi koko sen aikaisen hurjan elämänsä, jolloin hän oli tuota juoppouden pahettaan harjoittanut.

Hän muisti kaikki, kuinka hän oli laiminlyönyt perheensä ja saattanut ne suurimpaan kurjuuteen. Hän muisti kuinka hän useasti oli juovuspäissään lyönyt vaimoaan ja rääkännyt lapsiaan ja tämä tunto ja tieto teki kaksinkertaiseksi hänen tuskansa.

Nyt täytyi kunnan ottaa huostaansa hänen nälkäinen, viluinen, rääkätty perheensä, kun hän oli sen niin tunnottomasti laiminlyönyt — "ihmispeto tosiaankin", mielti Perttu itseksensä.

Takalan nuhdesaarna oli sattunut oikeaan aikaan, sillä Pertulla oli itselläänkin paha omatunto, nähdessään kaiken sen kurjuuden ja viheliäisyyden, mikä hänen ympärillään oli ja tietäessään mitenkä hän oli illalla kotiin tullessaan menetellyt perheensä kanssa. Tällaisella hetkellä on ihmisyyden herkin ja nuhteille vastaanottavaisin. Paitsi sitä, ei kukaan koskaan ollut hänelle vastensuuta sanonut täyttä totuutta, mitä yhteiskunta hänestä ajattelee.

Puoliyön tienoissa törmäsi Perttu mökkinsä ovesta ulos yön pimeyteen; sinne hän katosi eikä kukaan tiennyt menikö hän maahan vai puuhun.

* * * * *

Tulemme toistamiseen Perttu Mähösen mökin paikalle. Mutta eihän koko entistä Mähösen mökkiä näykkään. Paikalla on nyt uusi siisti rakennus. Astumme sisälle ja meitä hämmästyttää. Siellähän on koko Mähösen entinen perhe koolla aivan toisessa asussa kuin ensinäkemällä. Kaikki ovat he nyt eheissä ja lämpimissä vaatteissa. Kaikin ovat he terveen ja iloisen näköisiä. Itse Pertunkin kasvoissa kuvastuu raitis ilo, kun hän toimeliaana laittelee saavia talontarpeiksi. Lapset telmivät iloisesti lattialla ja vanhimmat lapsista puuhaavat jossakin askareessa, toiset kuorivat perunoita, toiset tapailevat lakasemaan lattiaa. Emäntä toimittaa nyt illallisen pöydälle ja koko perhe pienimmästä suurimpaan kääreyntyy hyvällä halulla sen ympärille.

Illallisen päätyttyä korjaa emäntä ruuantähteet pois, siivoaa pöydän, ja nyt näyttää perheelle tulevan oikein henkinen iltahetki. Kaikin irtaantuvat he päivän huolista ja tehtävistä ja nauttivat vapaahetkeistään, tyynin mielin odotellen levollempaa.

"Voi raukkani", sanoi Perttu hyväillen vaimoaan, "Kuinka paljon kärsimyksiä olenkaan sinulle saattanut. Sinulla on, armaani, huono mies, olisit sinä ollut paremmankin väärä."

"Älä, ukko kulta, niin sano! Kerran oli se aika, että elämämme kävi sietämättömäksi, mutta se on ollutta ja mennyttä, enkä minä enää sitä muistele. Nyt kun elämämme on niin suotuisaksi ja hyväksi kääntynyt, tunnen selvästi, että minulla on paras mies maailmassa mitä kellään aviovaimolla olla saattaa. — Jumala on sinun silmäsi aukaissut", puheli vaimo samassa salaa hellästi näppien Perttua, etteivät suinkaan lapset tätä huomaisi.

"Niin, Hän teki sen Takalan kautta ja nyt olen semmoinen kuin olen", sanoi Perttu ja hänen mielensä teki tuhrasta käsiselällä silmänurkkiaan, sillä hän tunsu niiden pyrkivän liiaksi kostumaan.

Perttu kiikutteli polvellaan Antti-poikaa samalla kun puheli vaimonsa kanssa.

"Nyt sinä olet hyvä isä", sanoi poika silitellen isänsä partaa.

"Olinkos silloin hyvä isä, kun katkasin jalkasi?"

"Et; silloin olit pahempi kaikkia muita isiä ja olit niin rumakin, etten ole koskaan niin rumaa nähnyt. Mutta nyt kun olet tullut hyväksi, olet tullut komeaksikin", tuumaili poika.

"Nytkös minä sitten olen tullut paremmaksi? kysyi Perttu.

"Sittenhän sinä paremmaksi tulitkin, kun sinä minun jalkani katkasit", puheli Antti lapsen viattomuudessaan.

Perttu ymmärsi kaikki lapsen puheet sydämensä syvimässä. Kyyneleet nousivat hänen silmiinsä ja hän painoi hellästi poikaa rintaansa vasten.

Yhdeksäs kuva.

Sairas.

Talo, jonka eteen nyt pysähdymme, näyttää joltakin siistin käsityöläisen asunnolta. Pienet ovat huoneet, navetta, aitta ja lato, mutta ne kaikki hyvässä kunnossa ja järjestyksessä. Ei ole roskaa

kipenettä kartanolla ja luuta ja lapio seisovat juhlallisesti rinnakkain navetan ovipielessä. Tiet on pyryn jälkeen luotu ja laastu erikseen joka huoneeseen.

Asuinrakennuskin on pieni, vaan miellyttävä. Porstuan edessä on soma kuisti; seinät ovat punaiset, vaan nurkat ja akkunalaudat ovat maalatut valkeiksi.

Huoneen sisässä on kaikki siistiä ja lämmintä. Puhtaan valkoisella lattialla ei ole roskan hippua. Nurkassa on pieni, siisti, valkoiseksi kalkittu keittotakka. Astiat sen viereisellä hyllyllä ovat puhtaiksi pestyinä hyvässä järjestyksessä, samoin kuin kaikki muutkin huoneessa olevat esineet.

Tuvassa ei näy olevan yhtään ihmistä, mutta tuvasta mentävässä pienoisesä kamarissa on koolla kolme henkilöä. Sängyssä makaa nuori sieväntäköinen tyttö sairaana ja isä ja äiti istuvat huolestuneen näköisinä sairaan vuoteen vieressä. Pöydällä vuoteen edessä on lääkepulloja ja lusikka.

"Nyt on sinun, lapseni, jo aika ottaa lääkettä", sanoi äiti, katsoen kelloa.

"Ne ovat niin pahoja."

"Milloin ne lääkkeet hyvänmakuisia ovat, mutta täytyyhän niitä ottaa kun lääkäri on määrännyt", sanoi äiti.

Isä nostaa sairaan istumaan ja niinkuin linnunpoika kokee sairas avata suunsa, kun äiti antaa lääkettä.

Kovasti vapisee sairas tuon vähäisen liikkeen tähden, ja sen jälkeen hän näyttää vaipuvan unenhorrokseen.

Siitä herättyään sairas kysyy heikolla äänellään:

"Minkä taudin lääkäri sanoi minulla olevan?"

"Lavantaudin."

"Onkohan se vaarallista?" kysäsee sairas.

"Kyllä siihen paljon kuolee ihmisiä, mutta paljon siitä paraneekin", selittää isä.

"Kyllä kaiketi minäkin tähän kuolen, sillä olen niin kovin kipeä ja heikko", arvelee sairas.

"Ethän sinä toki kuole, toivotaan niin, ja niin lääkärikin sanoo. Nyt jo oletkin päässyt tautisi käännekohdasta, sillä viisi viikkoa olet maannut tietämättä tästä maailmasta mitään. Yöt ja päivät istuimme vuoteesi ääressä, vaalien ja hoitaen sinua, vaan nyt on jo hyvä, kun olet tajussasi", selitti isä.

"Paljonko lääkäri otti?"

"Kymmenen markkaa."

"Entäs mitä lääkkeisiin meni?"

"Toiset kymmenen markkaa."

"Voi, voi, rakas isä ja äiti, kuinka paljon vaivaa te minusta näette! Minä tiedän, ettei teillä ole suinkaan liikoja varoja uhrataksenne minulle niin paljon. Kyllä kait te uhraavaisuudessanne vielä kiellätte itseltänne jokapäiväisen ravinnonkin", sanoi sairas säälitellen.

"Älä, rakas lapsi, semmoisia puhu", sanoi isä. "Rikkaita tosiaankaan emme ole, mutta emmepä perin köyhiäkään. Möimme molemmat pääsimme ja niiden hinnallahan saimme maksetuksi lääkärin ja lääkkeet. Jokapäiväistä ravintoakin meillä, Jumalan kiitos, on enemmän kuin jollakulla muulla. Meillä on vielä runsaasti perunoita ja suolaisia silakoita. Kun äiti keittää kuoriperunoita, kelpaapa niitä silakan ja leivän kanssa pistellä ja juoda hyvää sahtia päälle; silloin ei nälkä nakkele. Kun vielä Sunteri kohta poikii, niin silloinhan meillä tulee oikeat juhla-ajat. Ja muutenkin, olemmehan velvolliset lapsemme eteen uhraamaan kaikkemme", puheli isä.

Sairas väsyi tuosta pitkästä keskustelusta. Hetken vaiti oltuaan hän hiljaa kysyi: "Onko Oskari kertaakaan käynyt sairauteni aikana täällä?"

"On toki, monet kerrat, mutta kun olet ollut niin heikko, ei hän ole hennonnut tulla sinua häiritsemään", sanottiin hänelle.

Sairas oli taas vaipunut uneen, ja kun hän siitä havahti, kohtasikin hänen katseensa Oskarin edessään.

Hieno puna nousi tytön kasvoille ja hän ojensi laihan kätensä Oskarille. Oskari otti sen omaansa ja painoi hellän suudelman sairaan kuihtuneelle kädelle.

"Oskari!" kuiskasi sairas hiljaa ja painoi silmänsä kiini.

Tuo Oskari oli vankan talon poika, ja kylän muhkeimpia, kauneimpia ja siivoimpia nuorukaisia. Hän oli kihloissa Annun kanssa ja heidän piti juuri mennä naimisiin, kun Annu kaatui tautivuoteelle. Siksi hän oli talossa niin suotuisa vieras.

Monta sydämen tuskaa ja pelkoa oli Annun sairaus Oskarille tuonut. Hän ei voinut yökausiin nukkua, kun pelkäsi rakastettunsa kuolevan, ja maailma iloineen ja hyöriäineen tuntui niin autiolta ja tyhjältä.

Kuinka iloiseksi Oskari nyt tulikaan, kun sai toivoa, että hänen rakastettunsa paranee! Ja turhaan hän ei toivonutkaan, sillä parin vuorokauden perästä alkoi sairas tahtoa ruokaa ja rupesti vähitellen voimistumaan. Muutamien viikkojen päästä hän oli aivan terve.

Kymmenes kuva.

Hento sielu.

Talo oli puhdas ja siisti ulkoa ja sisältä. Viisihenkinen perhe asusti huoneissa. Niistä oli kaksi vanhanpuoleista ihmistä, jotka hellävaroin hoitelivat kolmivuotiasta poikaa. Poika oli ketterä, vilkasluontoinen ja miellyttävän näköinen. Hänellä oli kellertävän valkoinen tukka ja pulleat punakat posket. Lapsi näytti pitävän paljon vanhuksista ja vanhukset lapsesta.

Tuvastamentävässä kamarissa makasi vuoteella nuori nainen puku päällä. Tämä osoitti, ettei potilas ollut pitempää aikaa sairastanut, vaan että sairaus oli enkä tilapäinen. Vuoteen laidalla istui kookas ja hyvännäköinen mies, muutellen ehtimiseen kylmiä kääreitä sairaan pään ympärille. Mies oli puhtaissa työmiehen vaatteissa ja vasemmalla lanteella riippuvasta tupesta, jossa oli puukko, passari ja timperikynä, huomasi että hän oli kirvesmies.

Iltapuhde oli ja kynttilä valaisi huonetta.

"Voi kuinka paljon sinä, Vilho, saat nähdä minusta vaivaa", sanoi vaimo.

"Sinusta, armaani, ei koskaan nähdä liian paljon vaivaa. Se vähäinen apu, mitä olen sinulle joskus antanut, on aivan vähäpätöinen sinun hyvinvointeesi ja jalouteesi verraten", sanoi mies.

"Alituisestihan minulla on yhtä ja toista vammaa joista ei tiedä mistä ne kaikki tulevat", sanoi vaimo.

"Ovatpa nuo kohtaukset viimeaikoina hyväsestään harvenneet", arveli mies.

"Ovat kylläkin ja se on sinun hellyytesi ja osanottavaisuutesi tähden, Vilho rakas"

"Minäpä tiedänkin sen ja siltipä tahdonkin helliä ja vaalia sinua niinkuin avutonta linnunpoikaa", vakuutti mies.

"Mutta sanopas, Vilho, mikä siihen on syynä, kun muutamat ihmiset saavat olla aina terveinä ja minä olen tämmöinen kituluukari?"

"Kyllä minä tiedän syyn siihen."

"Koetapa sanoa"

"Sinä olet heikko hyvinvointeesi tähden"

"Kuinka se niin on? Minä en nyt ymmärrä sinua."

"Sinä olet niitä puhtaita, hienotunteisia sieluja, joista maailma kynteinensä ja turmeltuneine tapoinensa tuntuu kovin vastenmieliseltä. Kun puhdas sielusi näkee niitä kaikkine viheliäisyyksineen, ei sinun hermostosi sitä kestä, vaan heti tunnet pahoinvointia. Kun näet juopuneen, tulet sinä jo inhosta melko sairaaksi, mutta kun näet tapeltavan, olet sinä jo valmis sairas. Sinun herkkä kaunosielusi ei kestä näitä nähdä, maailma esiintyy sinulle liian kovakouraisena. Siksi sinä tarvitsetkin tueksesi hellää ja osanottavaista sydäntä. Sinulla on kuitenkin tahdonvoimaa pyrkimään kaikkeen hyvään mitä löytyä voi. Olet uhrautuvainen, koet tehdä työtä enemmän kuin voimasi riittää, vaikkei siihen olisi pakkoakaan. Sellaisessa se on syy sinun tilapäisiin pahoinvointeihisi", selitteli Vilho.

"Kun se mies niin armottomasti löi hevostaan", sanoi Katri.

"Siinäpä se nyt on. Minä tunnen sinut tarkkaan", sanoi Vilho.

"Voi rakas Vilhoni! sinä olet lukenut minulle sieluni tilan niinkuin avonaisesta kirjasta. Semmoinen se juuri onkin minun sisällinen ihmiseni", sanoi Katri, nakaten kääreen pois päästään ja kierasten kätensä miehensä kaulaan.

"Minun hurskas, jalo ja puhdassieluinen Katrini", sanoi Vilho, puristaen hellästi vaimoaan rintaansa vasten.

"Minua on paljon vaivannut sekin ajatus, että minä olen sinulle alituisena vaivana ja ristinä", sanoi Katri.

"Heitä, armaani, pois semmoiset ajatukset ja mielikuvitukset", puheli Vilho, "sillä ei minulle ole mikään sen mieluisempaa kuin saada helliä ja hoidella sinua. Uskoni on se, että sinä hellällä hoidolla tulet aina terveemmäksi."

"Sitäkin olen usein yökaudet miettinyt, kuinka sinä niin kelpo mies valitsit vaimoksesi tämmöisen kivuloisen räppänän, vaikka sinulla olisi ollut tarjona rikkaampiakin ja loistavampia", sanoi Katri.

"Mutta minäpä en takertunut niiden pauloihin. Minä pääsin sukeltamaan täydellisesti sinun sieluusi ja tulini silloin huomaamaan, että meidän ajatuksemme, pyrintömme ja tunteemme olivat täydellisesti sopusoinnussa. Huomasin, että sinä tarvitset herkälle tunteellesi auttavaa ja tukevaa sydäntä, semmoista, joka sinut täydellisesti ymmärtää. Tunsinhan sinun tilasi täydellisesti, ja mikään voima maailmassa ei olisi voinut minua estää sinua kosimasta", puheli Vilho.

"Jumala on sinut johdattanut minulle, sillä Hänen työtänsä se kuitenkin on. Millä minä palkitsen kaiken sinun hyvyytesi ja rakkautesi?" sanoi Katri.

"Älä sano niin, armaani, siinä on kylliksi palkintoa, kun tiedän, että sinä rakastat minua ja että me tunnemme toisemme ja koemme heikkoina aikoina tukea toisiamme", sanoi Vilho.

"Voi kuinka monta ihmissydäntä murtuu ja vaipuu ennenaikaiseen hautaan siitä syystä, kun ei tunneta toisiaan", huokasi Katri.

* * * * *

Katrin tilapäinen sairaus loppui siihen paikkaan. Vilhon avomielinen puhe ja hellä mielenilmaus olivat tämän aikaansaaneet. Reippaasti alkoi Katri ryhtyä työhön.

"Levähdä toki nyt vielä, että pääset oikein terveeksi, eihän sinun tarvitse kipeänä ollessasi mihinkään toimeen ryhtyä", esteli Vilho.

"Kyllä minä jo kykenen yrittämään ja yrittää meidän täytyy, sillä perillinen jo on kasvamassa ja ijäkkäät vanhempani ovat vielä päälliseksi elätettävänä", sanoi Katri, siepaten rukin eteensä ja polkien sitä niin että ratas meni yhtenä savuna.

Yhdestoista kuva.

Kultaleppä.

Suuri matkustaja-höyrylaiva makasi jonkun ison kaupungin satamassa.

Tavattoman paljon näkyi olevan väkeä laivalla. Siellä oli Etelä-Suomesta palaavia pohjalaisia työmiehiä suuri joukko; myös oli siellä kauppamatkoiltaan Ahvenanmaalta ja Uudenmaan läänistä kotipuoleensa palaavia venäjänkarjalaisia laukkumiehiä, niitäkin iso ryhmä. Laivassa oli myöskin paljon tavallisia matkustajia, joiden matkan määrää ei yhtä helposti käynyt heidän ulkonäöstään päättämisen, ja lisäksi pienempi ryhmä säätyhenkilöitä, jotka pysyttelivät muista matkustajista tarkasti erillään.

Elämä laivalla ei suinkaan näyttänyt hauskalta. Nuo pohjalaiset ja reppurit kokoontuivat yhteen ryhmään keskenänsä juttelemaan. Heidän joukossaan oli jyrkävatekoinen mies, jonka naama oli täynnä julmia ja rumia arpia. Tämä oli joukon johtaja. Hän kertoili Etelä-Pohjanmaan sankareista, niiden urostöistä, onnistuneista suurvarkauksista, hirveistä puukotuksista ja murhista. Myös kertoili hän, kuinka hän itse oli useasti ollut käsikkäin parasten pukarien kanssa hengenkaupalla. Kerrankin oli pari parasta pukaria lähtenyt häntä hevosella takaa-ajamaan. Kun nuo velikullat saavuttivat hänet taipaleella, alkoi heti taistelu elämästä ja kuolemasta, mutta pitipä hänkin varansa. Heti taistelun

alussa sai hän puukolla kuotastuksi toisen hartioihin korttelin pituisen, syvän haavan. Siihen se taistelu päättyikin, sillä sen joka pääsi ehein nahoin täytyi vääntää haavoitettu rekeensä ja lähteä paluumatkalle.

Tämmöisiä juttuja kertoili tuo arpiposki mies hymysuin kuulijakunnalleen. Kuta rumempia ja julmempia asioita hän kertoi, sitä suuremmalla mielihalulla niitä kuunneltiin. Kun oli joku oikein hirveä kohta kertomuksessa, rähähti kuulijakunta valtavaan nauruun. Selvästi huomasi, etteivät nuot kuulijat olleet ylevämmällä kannalla kuin kertojakaan.

Tavallisten matkustajainkin joukossa oli eräs, joka veti huomiota puoleensa. Hän oli keskikokoinen mies ja oli hyvissä, siistissä pukineissa. Hän seisoa jurotti yhdessä samassa paikassa laivankannella, nojaten laivanpartaaseen ja katsoa tuijotti veteen.

Eräs mies meni häntä puhuttelemaan.

"Mistä kaukaa te olette kotoisin?" hän kysyi.

"Vaasasta."

"Olette kai joku ammattilainen?"

"Olen kultaseppä"

"Entä mistäpäin olette matkustamassa?"

"Pietarista. Olen siellä ollut yhtämittä viisi vuotta ja nyt olen palaamassa kotiin", selitti kultaseppä.

"Olette kaikei jo perheellinen mies?"

"Olen. Tuossahan tuo vaimoni istuu köysinipun päällä. Kirjoitin hänelle kotiintulostani ja nyt hän on rientänyt lastensa luota minua vastaan tänne."

"Teillä on nähtävästi hyvät välit vaimonne kanssa?" utasi tuo utelias mies yhä edelleen.

"On ne", vakuutti kultaseppä. "Paremmaksi ne eivät voi koskaan tulla."

Mies silmäili sinnepäin, missä kultaseppä sanoi vaimonsa istuvan. Siellä istuikin sironnäköinen, kalpeaverinen nainen. Hän näkyi huomanneen miesten keskustelun, koskapa kainostellen peitteli kasvojansa.

".Kuinka olette voinut niin kauan olla poissa perheenne luota?" kysyi mies.

"Täytyy kokea tienata. Olen heille useasti lähettänyt rahaa, että tulisivat toimeen. Hyvin sitä on ansaittukin, nytkin on minulla rahoja mukanani pian parituhatta markkaa", selitteli kultaseppä.

"Kylläpä te olette kunnan mies".

"Olenpa niinkin. Kaikkihan ne tienata osaavat, vaikk'eivät kaikki osaa säästää, mutta minä osaan tienata ja säästää", tuumaili kultaseppä.

Hänen puheistaan saattoi jo selvästi huomata, että hän oli ennestäänkin hyvästi pöhnässä ja humaltui yhä enemmän. Sitä salatakseen hän tuohon laivan portaaseen nojasi.

Kun kultaseppä pääsi kerran hyvään alkuun tuossa säästäväisyys-asiassaan, ei hän sitä hevin heittänytään, vaan aloitti asian aina uudestaan.

Kun puhelukumppani huomasi, ettei kultaseppän puheista enää tahtonut tulla tolkkua, lähti hän tiehensä.

Kultaseppän vaimo tuli nyt miehensä luo.

"Anna minun haltuun rahasi, kun olet vähän liiaksi ryyppyssäkin, saattaisit ne menettää", puheli vaimo.

"Ole vaiti. Itse minä olen ne ansainnut, itse ne tallettanut tähänkin saakka ja talletan vielä eteenkinpäin. Mene nyt hyttiisi maata ja ole aivan huolelta rahoista", sanoi kultaseppä ja alkoi kävellä kompuroida laivan anniskelua kohden.

Kaikki laskeusivat nyt levolle, enin osa laivankannelle mihin mihin kylkensä sijan sai. Valkeat sammutettiin, mutta anniskelusta ainoastaan värjätyin lasin läpi näkyi punainen valo. Vihdoin sammutettiin tuli anniskelustakin ja sisälläolijat kompuroivat sieltä pois ja paneutuivat hekin laivankannelle maata.

Aamun koitteessa nousivat kaikki jalkeelleen, niinpä kultaseppäkin. Hän oli sanomattoman alakuloisen ja surkean näköinen; hänen vaimonsa itki katkerasti.

Kun illallinen puhekumppani havaitsi kultaseppän, meni hän taasenkin häntä puhuttelemaan.

"Kuinka nyt hurisee?" kysyi tuo illallinen tuttava.

"Huonosti"

"Kuinka niin; päätäkö paukuttaa?"

"Kunpa kaikki olisi siinä, ei olisi hätäpäivää, mutta asiat ovat vieläkin huonommasti", sanoi kultaseppä surumielin.

"No, mitenkä?"

"Minulta varastettiin kaikki rahat viime yönä."

"Jopa jotakin! Kuinka se kävi?"

"Kuinkahan tämä toki kävikään. Tulin illalla anniskelussa kovin juovuksiin ja sieltä lähdettyäni nakkausin laivankannelle maata ja nukuin kohta sikeästi. Aamulla kun heräsin, olivat rahat poissa", selitteli kultaseppä.

"Kun ette antanut rahojanne vaimollenne, vaikka hän niitä niin hartaasti illalla pyysi."

"Niin, kun en antanut. Kunpa sitä juopuneella olisikin niin paljon älliä, että tottelisi vaimoan. Mutta juopunuthan on niin viisas, väkevä ja varova, ettei hän anna kenenkään hallita ja oikaista itseään", tuumaili kultaseppä.

"Mitä nyt aiotte eteenne ottaa?"

"Voi hyvä Jumala! Ei ole muuta neuvoa kuin palata takaisin Pietariin, jossa jotakin ansaitsee; kotipaikalla ei ansaitse mitään. Minä en voi mennä kotiin, kun ei ole mitään sinne viemistä", sanoi kultaseppä ja purskahti äänekkääseen itkuun.

Laiva puhalsi nyt ensimmäisen lähtömerkin. Silloin tuli kultaseppän vaimo miehensä luo ja he tarttuivat syliksi toisiinsa, kumpikin sydämenpohjasta itkien.

"Voi, voi, sinua Heikka, kun et sinä antanut niitä rahoja minulle illalla; jos sen teit, olisivat asiat nyt toisin", änkytti vaimo itkunsa seasta.

"Niin, kunpa olisinkin sen tehnyt, mutta minä en totellut sinua."

Kultaseppä koki lohdutella vaimoan, että hän lähettelee rahoja Pietarista, jotta voivat toimeen tulla.

"Vieraat maihin!" kuului nyt kapteenin miehevä komento.

Kultaseppä irtaantui nyt vaimostaan ja syöksyi laivasilta myöten maihin. Vielä sittenkin kun laivasilta oli vedetty sisälle, huusi vaimo miehensä jälkeen: "Voi, kun et sinä antanut niitä rahoja minulle!"

Laiva lähti etenemään pohjoiseen päin vieden mukanaan kultaseppän katkerasti itkevän vaimon.

Kahdestoista kuva.

Surua.

Hevonen on juuri pysähtynyt vankannäköisen talon pihalle. Talon emäntä on sillä palannut kotia pitemmältä matkalta. Useita kohta täysikasvuisia lapsia sekä emännän mies pyörii tuvassa hänen ympärillään hymysuin udellen yhtä ja toista matkan kuulumista.

"Ennättipä sievä nälkä tulla; tarvitsen saada ruokaa", sanoi emäntä hieman väsyneellä äänellä ja laitti tuvan pöydälle itselleen ruokaa. Hänen syödessään istuivat lapset ja isäntä ympärillä yhä kysellen ja rupatellen.

Syömästä päästyään emäntä alkoi päivitellä, että häntä viluttaa ja että muutenkin hän tuntee

pahoinvointia.

"Voi kun sinä lähditkään tuolle matkalle! Pari viikkoa sairastit kovaa lentsua etkä vielä ollut siitä toipunut, kun lähdit pitkälle talvimatkalle, vaikka kuinkakin olisin sinua kieltänyt", sanoi isäntä.

"Täytyihän minun mennä veliraiskaa katsomaan, jolle on niin paha tapaturma sattunut", arveli emäntä.

Tämä emännän matkan syy oli seuraava:

Emännän veli asui puolentoista peninkulman päässä kirkolta sydänmaalla. Hän oli pimeänpäässä pudonnut aukiolevasta lattialuukusta syvään kivikellariin ja ruhjonnut siinä kylkiluitaan poikki. Tämä oli sisarelleen lähettänyt terveisiä, että tulla nyt katsomaan hänen kurjuuttansa.

Isäntä oli silloin kaikilla keinoin koettanut estää emännän lähtöä, sillä järjellisenä miehenä pelkäsi hän lentsun seurauksia, kun emäntä ei ollut siitä vielä kyllin parantunut.

"Mikäpä minulla on rautatien vaunussa hätänä", vastusteli emäntä, "päsenhän enimmän osan matkaa rautatietä ja siitä sitten on muutama kilometri veljeni kotiin."

Kun isäntä näki ettei mikään auttanut, tilasi hän jo ennakolta rautatieasemalle hevosen vastaanottamaan. Paitsi sitä laittoi hän erään naishenkilön hoitamaan emäntää koko tällä matkalla.

Onnellisesti päästiin rautatiematka perille. Siinä oli emäntää vastassa kahdennellatoista oleva pojantolkki. Tällä oli pukineena miehen röjy, jonka pitkät hihat oli kääritty ylös ja näyttivät paksuilta kuin kurikat. Kovin tolvanalta tuo poika siinä puvussaan näytti eikä hänellä paljon mahtia ollutkaan, sillä hevonenkin, jota hän oli koko talven ajanut, teki hänen kanssaan miten halutti, vääjäämättä käskystä vähääkään.

Tämmöisen kyytimiehen rekeen nyt emäntä kumppanineen joutui.

Siinä välillä oli järvi, jonka poikki tie vei taloon. Pyryilmoilla oli tie mennyt umpeen, ja nyt pimeässä oli vaikea tietää mihin suuntaan oli mentävä. Hevonen kuletteli heitä ympäri järveä ja viimein emännän kumppanin täytyi lähteä tietä hakemaan. Puolen tunnin päästä osuttiin takaisin maantielle ja yritettiin sitä myöten pyrkiä johonkin taloon. Mutta äkimys hevonen ei totellutkaan, nousi vaan pystyyn ja kiersi valjaat rikki. Jotenkuten köytystivät he ne kiinni ja yrittivät uudelleen. Sama tempu. Kolmannen kerran kun yritettiin, sysäsi hevonen rekensä maantienojaan, johon he kaatuivat ylönkuppuraisiaan. Ei ollut muuta neuvoa kuin täytyi jalan kulkea takaisin neljänneksen päässä olevaan taloon yöksi.

Tämmöisessä rähjäyksessä vilustui emäntä kovin. Vielä ruumiissa oleva lentsu yltyi siitä paljon pahemmaksi kuin oli osattu aavistaakaan.

Isäntä tunsu taudin oireet ja pelkäsi jo pahaa. Hän rupesi toimittamaan emäntää maata lämpimään kamariin ja peitteli hänet huolellisesti. Kun aika tuli, meni hän itsekin maata.

Noin kello yhdentoista aikoina kysyi emäntä: "Onko isä valveella?"

Isäntä hyppäsi heti lattialle.

"Nouda, hyvä ihminen, lunta käsiliinalla minun päähäni, sillä se on niin kipeä että halkee."

Isäntä viritti tulen lamppuun, vetäsi kengät jalkaansa, kävi sieppaamassa lunta käsiliinan sisään ja käärsi sen emännän pään ympäri. Sitten meni hän herättämään muutkin, jotka myöskin tulivat sairashuoneeseen.

Kaiken yötä muuteltiin lunta sairaan päähän aina kun entinen lumi alkoi sulaa. Sairas rukoili ehtimiseen, ettei häntä liikuteltaisi vähintäkään, taikka muutoin hän kuolee siihen paikkaan. Kolmen aikana aamulla katosi emännältä puhekyky ja neljän aikana jätti elämä hänet.

Kyllä silloin itku maisti. Kauheana todellisuutena aukesi nyt kaikkien eteen, mitä he olivat kadottaneet. Siinä makasi nyt hengetönnä se hellä perheen äiti, joka niin suurella huolella ja lempeydellä oli perhettään hoitanut ja vaalinut ja jonka järjestävä, huolellinen käsi oli kaikki saanut niin hyvään järjestykseen ja sopusointuun. Mihin nyt joudutaan? Kuka nyt järjestää, hoitaa ja tasoittaa kaikki? Kuka lempeällä ja pehmeällä luonteellaan saa rauhan ja rakkauden pysymään lukuisan perheen kesken? Kaikista tuntui siltä, ettei kukaan muu ole talossa mitään tehnyt eikä toiminut, vaan kaikki mitä oli olemassa, oli emännän ansiota ja työtä.

Koko talonväki oli kuin tyrmistyksissään tästä odottamattomasta tapauksesta. Istuttiin mikä missäkin nurkassa itkeä tihistämässä, älyämättä mistään mitään. Vasta iltapäivällä toipuivat piit sen verran, että laittoivat väelle ruokaa.

Kaikista kovimmin se kuitenkin koski isäntään. Koko päivän makasi hän suullaan vuoteessa, eikä ottanut suuhunsa kuivaa ei märkää. Kolme yötä makasi hän samassa huoneessa missä vainajakin oli, sillä emäntää ei oltu viety pois kamaristaan. Kova ruumiinhaju oli jo viimeiseltä huoneesta, mutta isäntä ei siitä huolinut. Vasta sittenkuin ruumiskirstu saatiin valmiiksi ja emännän ruumis laskettiin siihen, täytyi isännän erota rakkaasta vainajastaan.

Viikkokauteen ei isäntä syönyt Jumalansuurusta. Ainoastaan silloin tällöin siemasi hän kylmää, raitista vettä sydämensä palon sammutteeksi. Sitä sydämen tuskaa ei voi kertoa, mitä isäntä kärsi. Hänen sydäntänsä poltti niin ankarasti, että hän luuli nääntyvänsä. Hän ei älynnyt eikä ymmärtänyt muuta kuin että rakas elämäkumppaninsa oli hänet jättänyt, ja tuo tieto ja tunto kalvoi häntä kauheasti.

Isäntä laihtui tuon viikon ajalla niin, ettei hänellä ollut kuin nahka luiden päällä, eikä häntä olisi voinut enään tuntea samaksi mieheksikään. Kun ruumis laihtui semmoista kyytiä, kasvoi parta sitä huimemmin ja viikon päästä oli hän karvainen kuin ukonkoira.

Ihmisiä rupesi huolestuttamaan tuo isännän tila. He pelkäsivät, että hän kadottaa järkensä tai menehtyy tuohon ankaraan suruunsa. Joukonmiehissä tulivat he isännän luokse ja alkoivat puhutella häntä.

"Kuolleesta ei ole elävän kumppaniksi. Pitäisihän teidän, järkevänä ihmisenä, ymmärtää, että ette te voi kaikella surullanne kuollutta eläväksi tehdä. Se on luonnon laki, jota ei yksikään ihminen voi toiseksi muuttaa. Te ette voi kestää tuommoista surua, sillä luonto vaatii leponsa ja ravintonsa. Olkaa mies ja ruvetkaa järjellisesti tilaanne ajattelemaan! Ruvetkaa ottamaan ruokaa; ellette muuta voi, niin ruvetkaa vähitellen juomaan edes maitoa, että vahvistuisitte", puhelivat kylänmiehet.

Isäntä ei vastannut miesten puheeseen mitään, nousi vaan vuoteenlaidalle istumaan ja huokasi raskaasti. Siinä hän istui kolkkona kuin aave ja katsoa tuijotti lattiaan. Joku isännistä kävi hakemassa maitoa ja kehoitti häntä juomaan. Ikäänkuin vaistomaisesti koki hän seurata kehoitusta ja joi melkein tuopillisen lämmintä maitoa. Sitten hän kallistui vuoteelle ja sanoi huoaten: "voi minun sydäntäni."

Mutta kylänmiehetpä eivät heittäneetkään tuota rakkaudentyötään siihen yhteen ainoaan kertaan, vaan yksi heistä oli aina isännän luona lohduttelemassa häntä ja valvomassa, että hän otti määrärajoilla vähitellen ruokaa.

Tällä tavoin vahvistui isäntä vähitellen ja jäi ihmisten avulla eloon perheensä tueksi.

Kolmastoista kuva.

Rakastuneet.

He olivat nuoria ihmisiä kumpikin. Tyttö oli kauneimpia neitoseja mitä olla voi. Hän oli verevä, täyteläinen, keskikokoinen impi ja tukka oli hänellä kullankeltainen ja paksu, joka oli sykertynyt kauniisiin kutreihin. Hän käyttäytyi hyvin säädyllisesti, pukeutui aina hyvin, ja tervehtiessään osasi vähän syrjäkierosti itseään retkauttaa, niinkuin hienojen naisten tapa on. Kun kuunteli hänen kieleväää puhettaan, tuntui tyttö järkevältä. Hän oli iloinen kuin leivonen, kohteli seurassa kaikkia ihmisiä hyvin ja osasi pitää iloa vireillä; tuntuipa välistä hänen sisään tullessaan kuin olisi lämmin, herttainen päiväpaiste sisään valahtanut.

Poika oli pitkä, solakka, kaunisrakenteinen nuorukainen. Hän oli yhtä suosittu sekä vanhojen että nuorten parissa, sillä hänellä ei ollut mitään rivoja tapoja, hän ei polttanut tupakkaa eikä nauttinut väkeviä. Hän kunnioitti ja rakasti vanhempiaan ja koki käyttäytyä niin, ettei missään tapauksessa saattaisi heille surua.

Tuon tytön isä oli rakennusmestari paraikaa tehtävällä Pohjanmaan rautatiellä ja oli äskettäin muuttanut paikkakunnalle. Poika taas oli juuri urkurikoulusta päässyt ja saanut koulusta loistavat todistukset, joten edellytettiin että hän piankin saa paikan.

Ulkosalla he ensikerran tapasivat toisensa ja siinä oli muitakin ihmisiä. Emma tavallisella helkeydellään hääläsi ja liehtasi ihmisten kanssa, mutta näytti siltä kuin hän ja poika olisivat ujoille toisiaan, sillä ainoastaan kylmän, mykän tervehdysten sai poika osakseen ja kylmän näköisenä erkani hän joukosta pois.

Mutta Nikke oli kaikesta tästä näennäisestä kylmyydestä huolimatta rakastunut tyttöön korviaan myöten. Tätä rakkauttaan piti hän aivan toivottomana, sillä hänestä tuntui siltä, kuin olisi pitänyt

tavoitella tähteä taivaalta, niin paljon itseään ylevämpänä hän tyttöä piti.

Nikke, vaikka hänkin iloinen luonteeltaan, tuli nyt niin alakuloiseksi, että kaikkein huomio kääntyi häneen. Hän ei saanut yökausiin unta, kääntelevi vaan levoton kyljeltä toiselle, ajatellen yhä vain Emmaa. Tavasta nousi hän yösydännä ylös vuoteeltaan, puki nopeasti päällensä ja lähti ulos kävellä huuhkimaan kesäyössä, saadakseen virkistystä tuskaiselle, polttavalle sydämelleen. Päivillä koetti hän kulkea asioillaan niin, että saisi aina nähdäkseen Emman, jota hän sitten toivoton ullankanteelta katseli. Mutta kun hän Emmaa lähitienoille sattui, näyttivät he kumpikin säpsähtävän ja vetääntyivät kylmännäköisinä kohta loitommalle toisistaan.

Tämmöisessä näennäisessä kylmyydessä kului aika, eikä kumpikaan tiennyt, mitä toisensa sydämessä liikkui.

"Miksi sinä, poikani, olet niin synkkämielinen?" kysyi kerran isä Nikeltä. "Et puhu et pukahda, vaikka ennen olet ollut niin avosydäminen? Ethän näy syövänkään paljon mitään ja öitäsikään et aina makaa vuoteellasi, vaan kulkea huupottelet yksinäsi."

"Voi, rakas isä! Pitäneekö minun nytkin olla teille yhtä avosydäminen kuin ennenkin? Tiedättekö, sydämessäni on semmoinen tuska ja palo, että ellei sitä saa sammumaan, niin ei minun käy hyvin. En tosiaan voi tätä kestää", sanoi Nikke.

Isä säpsähti.

"Mikä sinulle se moisen tuskan toi, eihän toki joku rikos tuntoasi painane?" hän sanoi.

"Ei sinne päinkään, isäni. Tuntoni on aivan puhdas, eikä sitä rasita pieninkään rikos. Sydämeni tuska on aivan toista laatua."

"Mitä se sitten on?"

"Vaikeanlainen on minun sitä ilmoittaa, mutta en kuitenkaan voi salata sitä teiltä: Se on rakkaus, joka sydäntäni kärventelee."

"Ja kuka se on jota rakastat?"

"Ei hän ole kukaan muu kuin mestarin tytär, Emma."

"Oletko hänelle rakkautesi ilmoittanut?"

"En ole. En uskalla, sillä niin paljon itseäni ylevämpänä minä häntä pidän", sanoi poika.

"Kaikkea häntä nyt! Parasta on, että vieroitat hänet pois mielestäsi, sillä minä olen luullut työssä huomanneeni jotakin vastenmielistä, liiaksi itserakasta ja komentavaa", sanoi isä.

"Oletteko te sitten tavannut Emmaa?"

"Olenhan käynyt vieraissa mestarin luona ja silloin olen luullut tuommoista huomanneeni."

"Voi isä! Minä en voi luopua Emmasta, jos vaan voin hänet omakseni saada. Mutta sehän kuitenkin tuntuu aivan mahdottomalta. Ei Emma ole komentava eikä itserakas. Hän on lempeä ja sydäntä täynnä, eikä niin puhtaassa sielussa voi löytyä mitään tahra- eikä likapilkkuja", sanoi Nikke.

"Hm! rakkaus on sokea", mutisi isä puoliääneen.

Tällä välin oli poika hakenut urkurin virkaa muutamassa Pohjois-Savon isossa pitäjässä; hän sai vaalisijan ja paikankin. Näissä puuhissa ollessaan haihtui ensin suru hänen sydämeensä ja hän alkoi elähtyä entiseen reippauteensa ja iloisuuteensa. Hän saattoi olla Emmankin parissa ollessaan niinkuin muutkin ihmiset, mutta välinpitämätön hän näytti nytkin olevan Emmaa kohtaan.

Ensimältä kun vaalintulos tuli tietyksi, tunsivat poika itsearvonsa hyvästään kohonneen, mutta pian hän siihenkin kyllästyi ja tuo arvoaste aleni hänen omissa silmissään yhtä nopeasti kuin se ylennytkin oli ja sitä seurasi taas sama toivottomuus.

"Mikä minä olen hänen suhteensa?" mietti poika tavalta itsekseen. "Kun pitää ihmisen ollakin semmoisen houkan, että kuvittelee niin paljon itseään ylemmäksi, mutta kun ei voi toisin tehdä", mietti Nikke.

Rauhatonna ja levoton kuljeskeli hän taas kylillä, koettaen saada tytön näköpiiriinsä, ja kun se sattui onnistumaan, katseli hän häntä matkan päästä, lähenemättä kuitenkaan missään tapauksessa.

Muutamana pyhäiltana oli Nikke yksinään tiellä kävelemässä. Sattumalta tuli Emma häntä vastaan. He säpsähtivät molemmat ja seisahtuivat. Kumpikin oli hyvin punastuksissaan ja pojan sydän pamppaili niin, että sen luuli rinnasta ulos hyppäävän, ja jos lie pamppaillut tytönkin sydän. Tervehdyksen sanottuaan eivät he tuntuneet voivan noin vaan äkkipikaa mennä toistensa ohitse, vaan seisoivat vastatusten tiellä ilman että kumpikaan osasi mitään virkkaa.

"Mihinkä sitä nyt ollaan menossa?" kysyi tyttö, katkasten vihdoin äänettömyyden.

"Ei minulla mitään päämäärää ole, lähdinhan vaan tuullettamaan", sanoi poika.

"Enkö saisi tehdä seuraa?" kysyi tyttö.

"Kernaasti, kun vaan mahtunet tulemaan."

"Mahtunet", matki tyttö. "Sinun kanssasi mahtuu tulemaan kuka hyvänsä, kun vaan kelvanee", sanoi tyttö ujostelematta.

"No, mikset sitten ennen ole tullut?"

"Minunko se sitten aluksi on tehtävä? Sinunhan se olisi ollut."

He lähtivät nyt liikkeelle, tyttö pojan käsikoukussa riippuen ja ohjasivat askeleensa suurten vainioiden läpi juoksevan luonnonojan varrelle. Sen rannalla he istuivat suurelle mättäälle, jonka luonto oli rakentanut ikäänkuin turvepenkiksi. Tiheä lepikko ympäröi heidät joka puolelta niin, että he olivat kuin puutarhamajassa. Vesirikas puro lorisi heidän vieressään ja peippo lauloi säveliään isossa lepässä heidän päänsä päällä. Koko luonto uhkui eloa, lempeä ja Luojan, suurimman rakkauden alkulähteen hyvyyttä.

"Miksi sinä olet näyttänyt ikäänkuin pelkäävän minua? Jos olen sattunut sinua lähestymään, olet aina säpsähtäen siirtynyt luotani kauemmas", sanoi poika.

"En ole uskaltanut", vastasi tyttö. "Olen pitänyt sinua niin paljon muita etevämpänä, etten ole rohjennut silmiänikään sinuun nostaa. Vaan kuitenkin olet sinä ollut aina elämäni toiveiden päämääränä."

"Sittenhän meillä onkin molemmilla, sinulla ja minulla, ollut samallinen usko toisistamme. Mutta jos nyt rohkaisisin itseni ja kysyisin sinulta, tahtoisitko tulla minulle elämänkumppaniksi, jakamaan kaikki ilot ja surut kanssani, mitä silloin vastaisit?"

"Hyvä Jumala! Onko tämä kaikki nyt totta, vai näenkö unta? Jos niin kävisi, olisi silloin elämäni suurin toivo täytetty", sanoi tyttö painaen päänsä pojan rintaa vasten ja pillahtaen itkemään.

Nikke puristi hänet hellästi rintaansa vasten ja siinä he halalivat ja suutelivat toisiaan. Lujia rakkauden lupauksia tehtiin siinä toisilleen ja he vakuuttivat ikuista rakkautta ja uskollisuutta.

Kun asiat kerran oli saatu selville, lähtivät he pois tuosta autuaasta paikasta, mutta kun ihmisiä alkoi tulla tiellä vastaan, erkanivat rakastavaiset toisistaan ja menivät kotiansa.

Sitä autuutta ei voi sanoin kuvata, mitä kumpikin heistä tunsu. Poikakin pääsi kauheasta vaivastaan ja oli nyt niinkuin irti maasta.

Kauan ei voinut rakastavaisten suhde toisiinsa pysyä salassa, sillä eivätpä he nyt enään kammoksuneet ja ujostelleet toisiaan. Julkisesti kävelivät he kahden kesken kylillä, eivätkä ihmisten sormenosottelemiset vaikuttaneet heihin mitään. Eikä kenelläkään tuntunut olevankaan juuri mitään vastaansanomista rakastavaisien yhtymisestä, sillä pidettiin heitä kumpaakin kunnollisina, siveinä ihmisinä.

Pianpa tämä rakastavaisten liitto tuli tytön vanhempienkin tietoon. Nimenomaan kutsuivat he Nikkeä käymään heidänkin majapaikassaan. Muutamana iltana hän menikin sinne morsiamensa kanssa. Siellä hänet otettiin ilolla vastaan. Häntä puhuteltiin vävypojaksi ja kestittiin ruualla ja juomalla. Emma oli iloinen ja hilpeä ja kauniimpi pojan mielestä kuin koskaan ennen.

Tästäpuoleen kävivät he yhdessä iltakävelyiltä palatessaan useinkin Emman vanhempain kodissa.

Eräänä kertana kun he tulivat sinne, oli siellä Jussi niminen Emman veli ja hän oli vähän humalassa. Tälle rupesi nyt Emma pauhaamaan ja rätisemään:

"Tuommainen sika, kehtaa vielä tulla ihmisten ilmoihin. Sikokarsinaan tuommainen mies on omiansa. Paina sukkelaan ulos minun silmäini edestä", säyhysi hän ja polki pienellä, sievällä jalallaan lattiaan.

"Ole tuossa nyt taasen vähemmällä... Hapäset itsesi", muistutti äiti.

"Vieläkö tekin siinä! Pitäkää jo toki suunne kiinni, tai minä köytän teidät seinään", tiuskasi Emma ja luppasi suunsa niin tiukasti kiini, ikäänkuin se olisi ollut murtumaton ja muuttumaton komentosana, jota on ehdottomasti totteleminen. Siihen jäi Emman naama möllöttämään sanomattoman vihaisen näköisenä, samalla kun hän tiukasti katsoi äitiään silmiin.

"Jo nyt menee liian pitkälle. Suurempaa kunnioitusta tulisi toki vanhemmilleen osoittaa", sanoi tuo tuleva vävypoika.

"Vieläkö sinäkin! Kyllä sinäkin tarvitsisit saada kelpo opetuksen", tiuskasi Emma polkien jalkaa.

Niken veri kuohahti. Hänen teki mielensä sanoa vastensuuta mitä hän tuommoisesta komennosta piti, mutta ei hän hennonnut vanhempien tähden antaa semmoista vastausta kuin mielensä teki. Hiljaisesti sanoi hän vaan: "onpa se vähän liian aikaista". Sitten hän istui tuolille, mutta sangen alakuloinen hän oli. Vanhemmat kokivat hyvittää ja elvyttää poikaa, mutta kylmänä ja jurona hän vaan pysyi.

Pois lähtiessään jätteli hän vanhukset hyvästi, mutta ei Emmaa.

"Etkö aio minulle hyvästiä sanoa?" kysyi Emma.

"Kyllähän minä sinut aina ennätän", sanoi poika ja meni.

Entisen tulisen rakkauden sijaan laskeusi nyt pojan sydämeen kylmä, inhoittava tunne Emmaa kohtaan. Hän ei olisi kärsinyt häntä enään silmissäänkään nähdä ja hän rupesi välttämään Emman kohtaamista niin paljon kuin voi. Hän ei käynyt enään milloinkaan Emman vanhempien luona ja nämä olivat hyvin pahoillaan siitä.

Kului pitemmän aikaa, etteivät he olleet kohdanneet toisiaan. Mutta eräänä kertana toimitti Emma niin, että hän äkkiarvaamatta sai kohdata sulhasensa.

"Miksi et ole enään käynyt meillä ja miksi olet ruvennut karttelemaan minua?" sanoi Emma tervehdittyään.

"Mitä minulla siellä tehtäisiin?" vastasi Nikke.

"Mitä morsiamen kodissa sulhasella tehtäisiin ja mitä sulhanen morsiamellaan tekisi? Minusta tuntuu tuommoinen kysymys vähän oudolta", sanoi Emma.

"Ei minulla enään ole morsianta", sanoi poika jurosti.

Emma vaaleni.

"Miksikä sinä, ystäväiseni, tuolla tavalla puhut, mikä sinun mielesi on nyt muuttanut?" sanoi Emma ja hänen äänensä värisi.

"Olen huomannut kauniin kuoren alla pahan madon. Et kunnioita vanhempiasikaan vähän vähääkään, annat vaan heille hävyttömiä sanoja ja vanhin kuitenkin on aina vanhin. Semmoinen ihminen ei tule koskaan onnelliseksi. Paitsi sitä luulet jo saaneesi minuun nähden täydellisen isäntävallan ja voitasi sanoa minulle mitä tahansa. Ei, Emma. Meidän välimme on nyt ainiaksi lopussa ja tätä päätöstäni ei mikään voima maailmassa voi toiseksi muuttaa", sanoi Nikke jäykästi.

Emma puhalsi kauhean itkun ja kasvojaan peittäen lähti hän pois.

Poika katsoi kauan hänen jälkeensä. Hän tunsi sydämessään säälintunteita Emmaa kohtaan, mutta samassa myöskin sanomatonta inhoa. "Miksikä hänen piti ollakin noin mustasieluisen? Saan olla kiitollinen, kun tulin hänet tuntemaan ajoissa, etten joutunut kauniin käärmeen lumouksen alaiseksi", tuumi poika itsekseen.

Niken isä oli mielessään kaiken aikaa tuntenut tyytymättömyyttä poikansa suhteesta Emmaan, sillä hän oli saanut kurkistaa tytön sielunakkunoista sisälle. Hän ei olisi suonut poikansa joutuvan ajalliseen kadotukseen.

"Joko sinä nyt olet voittanut tuon niin tulisesti rakastetun tyttösi suosion?" kysyi isä, kun Nikke tuli tältä matkaltaan kotiin.

"Monin kerroin olen sen voittanut, mutta myöskin sen jo menettänyt", sanoi Nikke.

"Näin lyhyessä ajassa!... Oliko hän huikenteleva?"

"Sitä hän ei ollut, mutta minä sain kurkistaa hänen turmeltuneeseen sieluunsa", sanoi Nikke.

"Niinkö? Enkö minä sitä sinulle sanonut?"

"Sanoitte kyllä, isä hyvä, mutta minä en uskonut, ennenkuin itse tulin huomaamaan minkälainen mielenlaatu tuon kauniin kuoren alla piilee."

"Ja nyt olet erossa hänestä?"

"Niin olen ja erossa pysynkin."

"Siinä teit, poikani, oikein, sillä hänen kanssaan et koskaan olisi tullut onnelliseksi. Olen hyvin tyytyväinen toimiisi, sillä luulenpa, että sinun puoleltasi se ero kuitenkin tuli", puheli isä.

"Minun puoleltanihan se tuli, vaikka ensimältä niin rajattomasti häneen rakastuin."

Aamulla kirjoitti Emma Nikelle kirjeen, jonka sisällys oli seuraava:

"Hellästi rakastettu ystäväni!

Kuinka sinä, rakkaani, niin vähäpätöisen asian voit noin kovin pahaksesi panna? Eihän koko tapauksessa ollut mitään sen pahempaa kuin mitä joka aika sattuu perheessä tapahtumaan. Jos tietäisit kuinka hellästi ja kiihkeästi sinua rakastin, et olisi minulle niin kovia sanoja sanonut. En ole silmäntäyttää koko yönä nukkunut, itkenyt olen vaan katkeamatta. Toivon kuitenkin, ettet noin vähäpätöisen asian anna turhaksi tehdä niitä helliä suhteita, jotka nykyään välillämme on vallinnut, eikä niitä pyhiä lupauksia, joita toisillemme olemme luvanneet.

Tätä kirjoittaa sinua aina hellästi rakastava, mutta nyt murheellinen

Emmasi."

Kummastellen luki Nikke tuon kirjeen ja sen tehtyään kirjoitti hän seuraavan vastauksen:

"Emma.

Siinäpä se nyt on. Sinä pidät aivan vähäpätöisenä ja mitättömänä äskeistä tapahtumaa ja sanot semmoista tapahtuvan useinkin perheiden kesken. Tällä paljastat vaan oman paatuneen mielesi, sillä se osoittaa, että tuommoinen meno on sinulle jo tullut tavaksi. Lausua vanhemmilleen tuommoisia ilkeitä sanoja, on suurin rikos mitä ihminen voi tehdä, ja kuitenkin se on sinusta vaan vähäpätöinen asia. Jospa se olisi ollut edes hetkellinen hairahdus, olisi se ollut toista, mutta sinä katsot sen erikoiseksi oikeudeksesi, eikä kaikesta tuosta näy pienintäkään katumuksen merkkiä. Kiitän onneani, että tulin ajoissa sinut tuntemaan. En olisi tahtonut joutua elinajakseni sinun kanssasi kurjaakin kurjempaa elämää viettämään. Älä yritäkään minun nykyistä mielialaani toiseksi muuttamaan, sillä se ei tosiaan tapahdu.

Jää hyvästi ja ijäksi!

Nikke."

Pois jäi nyt Emmalta iloisuus ja helkeyys. Alakuloisena kuljeskeli hän vaan yksikseen, eikä kaivannut kenenkään seuraa.

Niken kotona asui eräs kansakoulun opettajatar. Nikke oli ainakin osottanut opettajattarelle veljellistä ystävyyttä, mutta sen syvempää vaikutusta ei tyttö ollut hänen sydämessään löytänyt. Tähän saakka oli Emma yksin vallinnut Niken sydäntä niin, ettei siellä ollut kenellekään muulle sijaa.

Opettajatar oli helläluontoinen, hiljainen ja tavoiltaan kerrassaan mallikelpoinen ihminen. Emman kauneutta ei hänellä ollut, mutta ei hän kuitenkaan ollut sitäkään vailla ja hänen käytöksensä oli sulava ja miellyttävä.

Pitemmän aikaa oli Nikke ollut jo opettajattaren parissa ja päässyt sukeltamaan hänen sielunsa sisälle. Vähitellen alkoivat nuo hyvät ominaisuudet sieltä esiintyä Nikelle ja ne tuntuivat liittyvän sopusointuun hänen sielussaan asustavien tunteiden kanssa. Kuta enemmän Nikke noita ominaisuuksia tarkasteli, sitä herttaisemmalla rupesi tuo vaatimaton neitonen hänestä tuntumaan ja sitä kauniimmaksi ja miellyttävämmäksi kävi neitonen Niken mielestä. Vähitellen siitä tunne kehittyi, mutta sitä varmemmaksi ja pysyvämmäksi se tuli. Ei siinä ollut äkkiä riehahtelevia, polttavia rakkauden liekkejä, tunnustuksia ja lupauksia, jotka tuossa äkkinäisessä helteessä useinkin niin pian kuonaksi palavat.

Kovinkaan kauan ei viipynyt, ennenkuin Nikke teki neidille tunnustuksensa. Neito hämmästyí ja

punasteli hyväsestään, mutta myöntävän vastauksen hän ujostellen ja kainostellen antoi.

Nikke meni heti isänsä kanssa tuumittelemaan, mitä hän tästä uudesta liitosta piti.

"Nyt sinä, poikani, olet tehnyt minun mieleni jälkeen. Minä olen kauan jo tuota ajatellut, mutta en ole tahtonut sinulle sitä esitellä, kun olen nähnyt sinun kiihkeän rakkautesi Emmaan. Parasta on, että kihlaat heti Annin, sillä hän on kelpo tyttö ja sinä saat hänestä varman elämänkumppanin itsellesi."

Seuraavana iltana kutsuttiin muutamia ystäviä Niken kotiin ja silloin julaistiin Annin ja Niken kihlaus. Ujona, kainona ja miellyttävän näköisenä palveli Anni vieraitaan, eikä kellään ollut mitään vastaansanomista heidän kihlauksestaan.

Vaikka asiat olivat jo näin pitkälle kehittyneet, ei Emma kuitenkaan vielä heittänyt toivoansa. Hän tuli sanomattoman mustasukkaiseksi ja koki kaikin tavoin levittää ilkeitä ja valheellisia juoruja kylälle Annista. Usein tyttö raukka herahti itkuun, kun sai niitä kuulla. Mutta Nikke häntä lohdutteli:

"Mitä sinä noista huolit", sanoi hän, "pianhan kuivat roskat päältä varisevat. Sinun maineesi on niin puhdas, etteivät halvat juorut vaikuta ihmisten mieliin, sillä kaikki jo tuntevat, kuinka halpasieluin Emma on."

Nikelle oli Emma nyt kahta makeampi kuin koskaan ennen. Hän keimaili Niken edessä, kielastellen hänelle mitä imelmiä imarteluita suinkin voi keksiä. Tämä kaikki ei kuitenkaan vaikuttanut mitään Nikkeen, hän vain sydämestään ylönkatsoi näitä liukkaita temppuja.

Rakennusmestari muutti nyt perheineen toiselle rautatielle, jota vasta alettiin rakentaa. Sieltäkin kirjoitti Emma Nikelle hellän kirjeen. Hän kertoili, kuinka sydämellinen rakkaus ja hyvä sopu vallitsee hänen ja vanhempiensa välillä. Yhteisvoimin tekevät he työtä ja hän on kutonut monta isoa pakkaa trikoota ja muuta arvokasta vaatetta. Kello viisi nouseaan ylös ja kymmenen pannaan levolle. Koko tämä aika ollaan ahkerassa työssä, että tuskin syömään joudetaan. Vaatetta karttuu niin paljon, että sitä täytyy myödäkin. Hiljakkoin kävi hän kaupungissa ja möi siellä vaatetta kahdensadan viidenkymmenen markan edestä. Muuten olisi kaikinpuolin hyvä, mutta ikävä tahtoo näpsiä, kun ei saa tavata siellä olevia rakkaita ystäviään. "Jospa se päivä kerran valkeneisi, että saisin sinua kerran vielä kohdata", kirjoitteli Emma.

Tällä kirjeellään tahtoi kai Emma Nikelle ilmaista, kuinka perinpohjaisen parannuksen hän nyt oli tehnyt, jotteivät hänen entiset pahat tapansa enään estäisi heidän onnellista jälleenyhtymistään. Mutta hukkaan meni tämäkin Emman yritys, sillä Nikke ja Anni olivat jo sillävälän vihityt avioliittoon ja olivat muuttaneet siihen pitäjään, johon Nikke oli valittu urkuriksi.

Neljästoista kuva.

Tehtailijoita.

Talon väki oli ahkerassa puhdetyössä, miehet häärivät höyläpenkkiensä ääressä, tehden mikä mitäkin käsityötä talouden tarpeiksi. Vaimoväki oli kääreytynyt takkavalkean ympärille, jossa he kehräsivät ja toiset karstasivat.

Muutamassa takan kulmauksessa oli paksu ruhmo ja sen ääressä istui kaksi poikasta, arviolta noin kahden- ja neljäntoista vuoden välillä.

Minua, joka olin vastatullut vieras, miellytti tuo kuva niin, että astuin heidän luokseen. Ensi silmäyksellä huomasin, etteivät poikaset olleet paikkakuntalaisia. Rupesin siis heitä tarkastelemaan.

Tuon leveään ruhmon nenässä oli heillä hakaisten tekokojeet. Siinä oli heillä myös kuiva leivänpalanen ja silakkaa. Tavasta haukkasivat he leipää ja kalaa, mutta palanpuremisen aikanakin he jo väntelivät hakasia. Heillä oli yllään jotenkin likaiset, avosuiset hurstipaidat, joiden hihansuut olivat jo kuluneet repaleisiksi. Kun he kierasivat hakasten renkaita, lepsahtivat nuot rikkeimet lepareet oikein tahdinmukaisesti.

"Ette suinkaan te, pojat, ole meidän paikkakunnalta kotoisin?" sanoin heille.

"Emme."

"Mistäs olette?"

"Lappajärven pitäjistä"

"Teiltä näyttää käyvän hyvin hakasien teko", arvelin.

"Ainahan sitä työhönsä tottuu, kun sitä enemmän aikaa tekee. Mutta tämä työ kävisi paljon nopeammin, jos meillä olisi kynsiatunat, joilla saisi pikaisesti leikata langan poikki. Semmoisia ei löydy kaupassa, mutta olemme tehneet piirustuksen ja lähettäneet sen konepajaan ja piakkoin saamme semmoiset, ehkäpä muutkin saavat", tuumivat pojat.

"Te tehneet piirustuksen!" sanoin kummastuksissani.

"Niin, me."

"Ja konepaja hyväksyi piirustuksenne?"

"Hyväksyi."

"Mutta tuo teidän eineenne näyttää minusta kovin karulta", arvelin.

"Ei auta hauskein eläminen, jos on mieli jotain ansaita näin vähäisellä ammatilla. Kyllä on aina aikaa hauskein elää."

"Ansaitsetteko sitten jotakin tuolla pikku ammatillanne?"

"Aina vähän, aina vähän, kun on ahkera ja säästää. Ja tänä aikana ei ole muutakaan hommaa", sanoivat pojat.

"Harjoitatteko sitten muutakin ammattia?"

"Kyllä vain. Kun tulee kevätpuoli ja kantohanget, muutamme silloin jonkun kaupungin läheisyyteen, kokoilemme hangelta jäneksen paparoita ja myymme niitä kaupunkiin."

"No, mitä niilläkin tehdään?"

"Kenellä on kanoja hoidettavana, he niitä ostavat halusta, sekottaakseen niitä kanojen ruokaan, jotta ne varemmin ja paremmin munisivat", selittivät pojat.

"Mitä sitten muuta vielä?"

"Kun se ammatti loppuu ja kun hernemaat alkavat tulla taimelle, silloin menemme pajukoihin ja kuorimme herne-keppejä suuret määrät ja vedämme niitä käsikärryillä kaupunkiin; ne käyvät hyvästi kaupaksi. Muina aikoina vedämme lattiahavuja ja kuusenlehtiä kaupunkiin ja myymme niitä siellä pasmottain porrasten eteen, sylkylaatikoihin ja minkä mihinkin tarpeeseen ja aina niilläkin jotakin saa."

"Minusta tuntuu, että teidän tulolähteenne ovat kovin niukkoja tuloilleen", sanoin.

"Kyllä niinkin, mutta olisiko sitten parempi repalehtaa köyhäinhoidon niskoilla, kun itse hankkia elatuksensa ja toimeentulonsa? Paitsi sitä on kultaa ja hopeata hieman joka paikassa, mutta sitä on niin vähän, etteivät kaikki ymmärrä sitä koota, vielä vähemmän koossapitää", arvelivat pojat.

"Oletteko te sitten saaneet kokoon tuota näkymätöntä kullan ja hopean tomua noilla keinoillanne?"

"Aina vähän, aina vähän. Ei nyt ole kaikki mukana mitä vuosien kuluessa olemme keräilleet, mutta onpa meillä nytkin vähäsen", sanoi toinen pojista ja vetäsi samassa taskustansa nahkakukkaron, jonka pohjassa oli parin nyrkin kokoinen mukula.

"Noin paljon lantteja", huudahtin.

"Eihän näitä ole kovinkaan paljoa, mutta ovat nämät toki parempaa laatua kuin luulette."

Näin sanottuaan aukaisi poika kukkaronsa suun ja siellä oli ainoastaan markan ja kahdenmarkan kappaleita, eikä ainuttakaan kuparirahaa.

"Noinko paljon rahaa tuommoisilla ansioilla!" huudahtin hämmästyksissäni.

"Ei toki tässä kaikki ole", sanoi poika ja veti povitaskustansa pikkaraisen kukkaron ja kaasi sen sisuksen kämmenelleen. Siellä oli neljä kymmenen- ja neljä kahdenkymmenen markan kultarahaa.

"Tämä on sitä hienon hienoa kultapölyä, jota olemme kokoilleet ja kokeneet koossa pitää. Setelirahoja emme pidä, kun ne ovat niin monen vaaranalaisia tämmöisissä oloissa, vaan viemme ne pankkiin", selitteli toinen pojista.

"Ettäkö teillä on pankissakin rahoja!" kysyin hämmästyksissäni.

"Onhan tuolla joku tuhatkunta."

"Tehän olette rikkaita poikia, voisittehan ostaa paremman paidankin päällenne", sanoin.

"Kyllä nämät vielä menee."

"Saatte syöpäläisiäkin."

"Emme saa. Meillä on ommeltuna housunkaulukseen semmoista ainetta, että kyllä syöpäläiset ulohtaalla pysyvät."

En voinut muuta kuin jätellä heidät hyvästi ja kehoittaa heitä edelleenkin työteliäiksi ja säästäväisiksi.

Lähdin pois, mutta kauan pyörivät nuot kummalliset pojat mielessäni.

* * * * *

Oli kulunut aikaa noin parikymmentä vuotta. Silloin täytyi minun lähteä pitemmälle merimatkalle. Ostin siis likimmässä satamassa piletin ja nousin laivaan. Seuraavana aamuna nousin aikaisin hytistäni kannelle, ihaillemaan sanomattoman kaunista ilmaa ja täysin siemauksin hengittääkseni raitista merenhenkeä. Kävelin keulakannelle peränpitäjän luokse, puhuttelemaan häntä. Kappaleen aikaa haasteltuamme ilmestyi vierelleni siististi puettu herrasmies, joka näytti olevan noin kolmenkymmenenviiden vuoden ijässä. Hän sanoi minulle hyvää huomenta ystävällisesti tervehtien. Koetin muistella, olisinko missään ennen sattunut tapaamaan tuota herraa, mutta en saanut sitä päähäni.

"Te ette taida tuntea minua", sanoi herra.

"Tosiaan minulla ei ole kunnia tuntea herraa", sanoin yhä tarkastellen häntä.

"Minä olen tämän laivan kapteeni"

"Sepä hauska, kun saan tutustua herra kapteenin kanssa", sanoin uudestaan tervehtien häntä.

"Ja tämä laiva on minun omani."

"Aina parempi... Onneksi olkoon", sanoin.

"Ja kuitenkin teidän pitäisi tuntea minut", sanoi kapteeni.

"Minä vaan en muista teitä ennen tavanneeni", sanoin.

"Ja kuitenkin olette tavannut."

"Missä sitten?"

"No tuolla kotipitäjässänne sen leveäpäisen pölkyn ääressä parikymmentä vuotta sitten", selitti kapteeni.

Minun mieleeni sävähti nyt, että olisikohan edessäni oleva kapteeni ja laivanomistaja toinen noista pojista, jotka tuon pölkyn ympärillä väentelivät takkavalkean valossa hakasia, haukaten väliin silahkaa ja leipää.

"Ettehän vain ole toinen noista pojista, joiden kanssa niin paljon haastelin työteliäisyydestä ja säästäväisyydestä?" kysyin hyvästään hämmästyneenä.

"Oikein arvattu. Olen vanhempi veljeksistä, se joka silloin oli kassanhoitajana."

Tulin niin hämmästyneen iloiseksi, että tervehdin häntä kolmannen kerran oikein syleilemällä.

"Kun kerran olemme tulleet vanhoiksi tuttaviksi, niin lähtekää nyt kajuttaan einekahville", kehoitti kapteeni.

Menimme.

Kahvia juodessa kyselin kapteenilta miten niin ihmeellisesti oli voinut käydä.

"Niinhän se kävi kuin tarkoitimmekin", sanoi kapteeni. "Ne hakaset, jäniksenpavut, hernekepit ja havunleivät ovat nyt muodostuneet tämmöisiksi. Ansaitsimme ja säästimme. Kun tulimme ijäkkäämmiksi ja vankemmiksi, rupesimme urakalla tekemään pienempiä rakennustöitä ja niissä ansaitsimme hyvin. Saatuamme riittävästi varoja, menimme polyteknilliseen opistoon ja rupesimme lukemaan insinööreiksi. Meillä oli semmoinen edistyshalu, että luimme ja teimme kokeita niin paljon

kuin jaksoimme. Saatuamme erotodistukset opistosta, ryhdyimme heti isompiin rakennustöihin. Niissä taas ansaitsimme melkoisen summan ja sitte minä ostin tämän laivan. Kävin jonkun aikaa merikouluakin, ja rupesin sitte itse laivani päälliköksi."

Olin niin hämmästyksissäni, etten huomannut kysellä toisen veljen kohtalosta mitään.

Toisen päivän illalla pääsin matkani perille. Jättelin kapteenin sydämellisesti hyvästi ja nousin maihin.

Kaupunki johon tulin oli isompia maassamme, mutta minä olin siinä nyt ensi kertaa käymässä.

Seuraavan päivän kiertelin uteliaana ympäri, katsellen kaupungin merkillisyyksiä. Muunmuassa huomasin siellä konepajan, joka näytti vasta rakennetulta. Pajan johtajalta pyysin päästä sitä katselemaan sisältä. Hän tarkasteli minua päästä jalkoihin ja näytti epäröivän, mutta vihdoinkin päästi minut sisälle. Kuljeskelin ylt'ympäri tuota laajaa huoneustoa, katsellen kaikkia ihmeellisiä kojeita, mitä siellä löytyi. Viimein pysähdyin voimarattaan viereen katselemaan kuinka helpponäköisesti se kylmiltään leikkeli vanhoja, kuluneita rautatien ratakiskoja noin kyynärän pituisiksi pätkiksi. Nuo paksut raudat eivät voimarattaan edessä näyttäneet pidättävän mitään; ne menivät poikki kuin korte, eikä voimaratas yhtään hidastunutkaan, kun sen terä ratakiskoja katkasi.

Siinä seisoessani ja katsellessani tuota ihmeellistä voimaa, kulki ohitseni siistinnäköinen herra. Hän pysähtyi ja sanoi iloisesti hyvää huomenta, ja hänen vilkkaat kasvonsa näyttivät loistavan hyvästä mielestä.

Katsoin kummastellen häntä.

"Ette taida minua enään tuntea", sanoi hän hymyillen.

"Enpä muista teitä ennen nähneeni", sanoin.

"Ja kuitenkin tapasin teidät kerran ennenkin, jos muistanette, kotipitäjässänne parikymmentä vuotta takaperin."

"Mitä ihmettä? Olisitteko toinen noista silloisista hakaspojista?"

"Niinpä olen. Toisella veljelläni on oma höyryalus ja hän itse kuljettaa sitä."

"Sen minä jo tiedän", sanoin minä, "sillä tänne tullessani minulla oli kunnia matkustaa hänen laivallaan. Tapasimme kapteenin kanssa toisemme ja puhelimme keskenämme paljon. Olin hämmästynyt tuosta kohtauksesta niin, etten huomannut kysyä teidän kohtalostanne mitään, mutta nythän on sitä hauskeampi, kun teidätkin tapasin."

"Hän tietysti kertoi teille seikkaperäisesti elämämme juoksun."

"Kyllä hän kertoi, mutta en huomannut sitäkään kysyä, oletteko te kumpainenkin jo perheellisiä miehiä."

"Kyllä olemme. Rikkaita emme hakeneet, vaikka olisihan niitäkin tainnut tarjolla olla. Minä nain palvelustyttöni, joka on hyvin kelpo ihminen ja oli useampia vuosia ollut luonani palveluksessa. Veljeni taas nai laivansa perämiehen tyttären. Periaatteemme oli semmoinen, että miehen tulee vaimonsa elättää ja hoitaa, eikä pyrkiä rehentelemään vaimonsa omaisuudella", selitti hän.

"Mitäs te nyt aiotte eteenne ottaa?" utelin.

"Minä olen jo elämäni uran valinnut. Tämä konepaja on minun. Itse olen tämän rakennuttanut, itse hoidan tätä ja pidän kaikkea silmällä, ja nyt jo huomaan, että se kannattaa hyvin. Toivon, ettei minulta tässä tule puuttumaan leipää eikä työtä", arveli hän.

Vaikka olenkin tuntenut noiden veljeksien toimeliaisuuden ja kuullutkin paljon siitä, hämmästyin kuitenkin hyväsestä tämän kuultuani.

"Ja niin vähästä te alotitte", virkoin hänelle.

"Vähästä kylläkin", hän vastasi, "mutta äyristähän satakin alkaa. Pääasia oli vaan se, että me halusimme tehdä työtä ja osasimme säästää, siinä oli koko meidän onnemme perustus."

"Tehkää nyt hyvin ja lähtekää katsomaan minun kotianikin", esitteli hän sitten.

Minä myönnyin.

Hänen kotiinsa tultuamme esitteli hän minut vaimolleen vanhana ystävänä. Vaimo oli kaunis ja kaikinpuolin miellyttävän näköinen. Koti oli sangen hyvällä aistilla järjestetty, jopa niin, ettei missään

paikassa silmä keksinyt semmoista kohtaa, jonka olisi suonut toisin olevan. Täydellinen puhtaus vallitsi kaikkialla. Kaksi keltatukkaista lasta oli talossa, toinen niistä vielä kehossa, mutta toinen jo vesselöitsi lattialla.

Minua ei päästetty talosta pois koko sinä aikana minkä viivyin kaupungissa ja minua hoidettiin niinkuin parasta ystävää tai niinkuin olisin ollut heidän paras hyväntekijänsä.

Poislähtiessäni jättelin heidät sydämellisesti hyvästi, toivottaen, että heidän kotielämänsä pysyisi onnellisena heidän elämänsä loppuun saakka.

Viidestoista kuva.

Veljekset.

He olivat vielä semmoisia pieniä vesseleitä, että hätinä kykenivät omin neuvoinsa kävellä vaapertamaan. Ei kukaan voinut sanoa, kumpi heistä olisi ollut isompi tai pienempi, kumpi laihempi tai lihavampi, kumpi rumempi tai kauniimpi, ja pitipä olla oikein tarkka tuntija, jos mieli tietää, kumpi heistä kumpikin oli. Ei ole kummakaan jos niin oli, sillä eipä moni juuri tiennyt sitäkään, kumpi heistä oli vanhempi; ainoastaan äiti sen tiesi, kumpi heistä oli ensiksi päivänvalon nähnyt, sillä he olivat kaksoiset. Toiselle heistä pantiin nimeksi Aappi ja toiselle Saku. Niin yhdennäköiset olivat lapset, että saadakseen selvän kumpi heistä kumpikin oli, täytyi pitää punaista rihmaa toisen kalvosessa.

Rämät kauniit lapset eivät ottaneet syntyäkseen mistään ylevästä ja rikkaasta perheestä, vaan aivan köyhistä vanhemmista, tuosta Katajamäen Jussin kuuluisan köyhästä perheestä.

Jussi oli kyllä kelpo mies ja teki työtä kesät talvet hengen edestä, mutta hänen ansionsa eivät riittäneet lukuisan perheen toimeentuloksi. Ennestään hänellä jo oli kuusi lasta ja nyt vielä annettiin lisäksi kaksi yhtäikää.

Katajamäen-Jussi ei ollut mikään nurrusunteri, sillä hän oli oppinut ottamaan vastaan niin pahan kuin hyvän päivänkin ja oli aina yhtä iloinen. Hän rakasti vaimoaan kaikesta sydämestään ja poisti iloisuudellaan vaimoltaan kaikki surut ja huolet, jos jolloinkin semmoisia sattui tulemaan.

"Näetkös, Riitu, kuinka Jumala meitä rakastaa, kun hän uskoo meille niin runsaasti noita lahjojansa. Taasenkin lahjoitti meille kaksi noin kaunista poikaa", tuumaili Juho lasten synnyttyä vaimolleen, hyväillen häntä.

"Niin, mutta millä ne kaikki elätetään?" sanoi vaimo huolehtien.

"Älä siitä huolehdi, kyllä Jumalalla on rikkautta. Maailma on avara ja kyllä siellä meidänkin lapsemme osansa saavat, kun vaan heissä on miehuutta siihen kiinni tarttumaan", lohdutteli Juho.

Tuli sitten kova katovuosi ja sen kanssa kova lavantauti, joka nälästä heikontuneita ihmisiä korjasi paljon tuonentuville.

Tämä ankara tauti osui Katajamäenkin Jussin köyhään kotiin ja kaasi kaikki rujoksi, paitsi noita kaksoisia.

Ei ollut Katajamäessä elämä enenkään väljää, mutta nyt se vasta tiukaksi tuli. Ei ollut sitä, joka olisi vesilusikan oikaissut tuolle kahdeksanhenkiselle sairastavalle perheelle. Ei ollut ruokaa, ei hoitajaa.

Vihdoin lähettivät kyläläiset erään nilkun ja rokonarpisen tytön hoitamaan kovaonnista perhettä. Elintarpeitakin lähetettiin sinne mitä kultakin riitti.

Tuo lähetetty tyttö oli kuitenkin ihminen, jolla oli puhdas, hurskas sielu. Hän hoiti sairaita parhaan taitonsa mukaan ja koetti lievitellä sairasten tukalaa tilaa, vaikka hän itsekkin oli yhteiskunnan hylkiöitä.

Kaikella lempeydellään ja ihmisrakkaudellaan ei hän kuitenkaan voinut estää sitä, että tuoni yhden ja toisen tempasi perheestä pois.

Aappi ja Saku olivat jo siksi isoja poikia, että he ymmärsivät nykyisen asemansa. Alituisen istuivat he tuon hyväsydämisen ja vastenmielisen näköisen kunnan Karun luona, kysellen sairaan perheen tilasta, paranevatko he vai kuolevatko. Eihän Karu heille muuta osannut sanoa kuin että he ovat sangen kipeitä ja voivat kuolla, mutta voivat jäädä elämäänsäkin.

Kun tämä leikki oli lukossa, ei ollut koko perheestä enään elämässä muita kuin itse Jussi ja nuo kaksoiset. Tuoni oli korjannut pois äidin ja nuo vanhimmat kuusi lasta. Isä oli nääntyä suruunsa, eikä

hän voinut taudin murtamana toimittaa mitään. Ei ollut ruokaa itselläänkään, sitä vähemmin rakkaille lapsilleen. Ei ollut muuta neuvoa kuin laittaa mierolle nuo ainoat jäljelle jääneet rakkaat kaksoisensa.

Mierolla kulkiessaan olivat pojat aina toinen toisensa tukena. Paikkakunnalla tunnettiin heidän kurja tilansa ja ihmiset kokivat heitä vaalia ja suosia parhaansa mukaan.

Pahimpana kiusana oli heillä toiset kerjulaispojat, jotka kulkureina maailmaa kierrellessään olivat oppineet kaiken maailman kierot temput. Usein kävi niin, että kun nämä sattui tapaamaan Katajamäen kaksoiset, ei päästy ennen eroon kuin nuot mailmantolaiset hyökkäsivät kaksoisten kimppuun. Mutta silloin seisoivat veljekset niin lujina yksistäpuolin, että he ennen voivat kaatua kuin väistyä.

Eräänäkin kertana kun he lähtivät tallustelemaan eräästä vankasta talosta, jossa heitä oli yltäkyläisesti ruokittu, huomasivat Katajamäen kaksoiset, että heitä ajoi takaa kolme poikaa ja eillimäisellä oli kädessä ruoska, jolla hän lyödä hutki ilmaa. Veljekset huomasivat kohta, että takaa-ajo tarkoitti heitä. Niin pian kuin suinkin kerkesivät, koettivat he piiloutua lähellä juoksevan korkeaahteisen, monimutkaisen luonnonojan rantapensaikkoon. Mutta noilla takaa-ajajilla oli vainukoiran vaisto ja pian he tapasivat nuo vähäiset veljekset. Eihän muuta kuin alettiin ruoskineen käydä päälle.

"Miksi te meitä vainotte, emmehan me teille ole mitään pahaa tehneet?" sanoi Saku, asettuen veljensä kanssa niin miehuulliseen vastarintaan kuin suinkin voi.

"Ei tässä nyt kärkejömään, vaan maistakaa tästä!" sanoi ruoskanheiluttaja ja lyödä läimäytti samassa Sakua kasvoihin niin, että veri tuli huulesta.

Mutta tätä ei ruoskamiehen olisi pitänyt tehdä, sillä samassa hyökkäsi Aappi roikaleen kinttuihin ja kaasi hänet alleen. Vaikka tuo Poro-Annan Vihtori oli maankuulu kaikesta ilkeydestään, ei hänessä kuitenkaan ollut miestä nousemaan tanakan Aapin alta. Kynsin hampain koetti Aappi saada häntä rangaistuksi ja hän oli niin ketterä, että jos hänen vastustajansa koetti millä tavoin hänestä erilleen päästä, oli Aapilla jo kymmenenkin temppua sitä estämään. Kuitenkin olisi Aapin tainnut lopultakin huonosti käydä, sillä nuo toiset takaa-ajajat olivat toipuneet hämmästyksestään ja alkoivat mukiloita häntä takaapäin, mutta siinä oli jo Saku ja ankara ottelu alkoi. Kaksoiset olivat niin toki-ottoja, etteivät he huolineet olivatko kumossa vai pystyssä, mutta kynsin hampain olivat he vihollisissaan kiinni. Viimein täytyi Poro-Annan Vihtorin joukkoineen lähteä kápälämäkeen.

Mierolla kulkeminen kävi pojille yhä enemmän ja enemmän vastenmieliseksi ja päästyään tuonne kolmen neljäntoista vanhaksi, pyrkivät he jo väkisinkin jäämään taloihin jotakin tekemään, ettei heidän olisi tarvinnut olla kulkeella.

Kaikissa tuumissaan ja mietteissään olivat he yksimieliset. Yhden ainoan kerran tuli heille erimielisyyttä, joka oli sukeutua riidaksi. Kävi näet sillä tavalla, että Poro-Annan Vihtori sattui ylös yksinään veljesten pariin. Saku vaati kovasti, että nyt hänelle kerrankin kostetaan ilkeytensä, mutta Aappi pani kovasti vastaan.

"Mitä meille siitä hyvää lähtisi, jos me nyt häntä myllyttäisimme?" arveli Aappi.

"Onhan hän meille tehnyt syyttä aikojaan niin paljon kiusaa ja ilkeyttä, ettei ensinkään ole liikaa, vaikka vähän häntä löylytämmekin", intti Saku.

"Älkää pahaa pahalla kostako, sanotaan jo katkismuksessa ja olen kuullut sanottavan, että tee hyvää tai pahaa, niin edestäsi sen löydät."

"Sinä olet mielestäsi niin viisas, että luulet kaikki tietäväsi", sanoi Saku närkästyen.

"Älä, hyvä veli, niin sano. Koetapa nyt ajatella, olenko puhunut väärin. Sen minä vaan sanon, etten nyt ryhdy neuvoasi seuraamaan. Ellet luovu aikeestasi, niin ryntää sitten Vihtorin kimppuun jos uskallat, mutta minulta et apua saa."

Sen sanottuaan Aappi meni Vihtorin luo, puhutteli häntä ystävällisesti ja vaihettipa hänen kanssaan vielä vyönluukkoakin.

Sen koommin ei veljesten välillä kuulunut koko jupakasta mitään.

Kului muutamia päiviä. Vihtori sattui uudelleen tulemaan veljeksiä vastaan, ja nyt hän lyöttäysi heidän mukaansa. Heillä oli kuljettavana noin virstan pituinen taival. Sillä välillä oli iso vetinen puro, eikä sen yli ollut muuta porrasta kuin yksi iso hirsi. Oli satanut ja hirsi oli liukas. Puron yli oli edellä menossa Saku, hänen jälessään Vihtori. Keskellä puroa luiskahti Sakun jalka ja hän putosi päistikkaa veteen. Aappi päästi kauhean hätäisen parauksen, sillä puro oli virtava ja syvä. Mutta samassa

tuokiossa pauskautui Vihtori Sakun jälkeen, sai häntä niskasta kiitti ja veti hänet ahteelle. Siinä he sitten kuivailivat päivän paisteessa märkiä vaatteitansa, ennenkuin lähtivät liikkeelle.

"Olipa tuo Vihtori kuitenkin hyvä poika, kun veti minut ojasta pois", sanoi Saku veljelleen, kun he sitten kahden jatkoivat matkaansa.

"Olisitkos nyt hyvilläsi, jos olisit saanut tässä tuonnoin pieksää myllyyttä Vihtoria, ja olisitko voinut siinä tapauksessa odottaa häneltä apua?" sanoi Aappi.

"Älä puhu, veljeni, enään mitään siitä", sanoi Satu ja tarttui veljeään kaulaan.

* * * * *

Viisitoista vuotisia olivat Katajamäen veljekset, kun he pääsivät muutamaan syrjätaloon renkipojiksi. Kyllä koetettiin olla ahkeria ja terhakoita, jottei heitä vaan pantaisi pois ja etteivät joutuisi uudestaan mierolle.

Ystävällistä talonväkeä veljekset palvelivatkin kolme kokonaista vuotta, ottamatta koko aikana mitään palkkaa, vaikka heille sitä jo lopulta tarjottiinkin; ainoastaan vaateenapua heille annettiin.

Katajamäen kaksoisista kasvoi vankat ja komeat miehet. Heitä haluttiin kilvan palveluspaikkoihin, joissa maksettiin hyviä palkkoja. Yhä vielä he rakastivat niin toisiaan, että tahtoivat aina olla samassa talossa.

Aappia onnisti nyt niin, että hän nai rikkaan talon kahdesta sisaruksesta toisen. Tytön uljas ja rikas suku oli tosin tätä naimista vastaan ja he tekivät kaikkensa estääksensä siitä mitään tulemosta, mutta ei siinä auttanut mikään, sillä tyttö ei luopunut Aapista.

Aappi sai vaimonsa kanssa niin ison perinnön, että hän osti itselleen hyvän maatilan.

Muuten olisi ollut nyt kaikinpuolin hyvä, mutta Aapilla oli kauhean ikävä veljeensä. Hän tuumitteli emäntänsä kanssa ja tämä suostui siihen, että Saku otettiin kotiin ja hänelle annettiin toinen puoli maasta. Sakulla oli kyllä taloon tullessaan koko joukko rahoja palkkasäästöistään, mutta ei kuitenkaan niin paljoa, että ne olisivat likimaihinkaan riittäneet puolen tilan hinnaksi.

Veljesten isä ei ollut koskaan ihan parantunut, vaan oli lopulla joutunut suorastaan köyhäinhoidon huostaan. Siitä asti kun hänen kaksoisensa voivat jotakin ansaita, kokivat he auttaa isäänsä. Mutta nyt kun he saivat oman talon, noutivat he isänsä sinne. Hänelle laitettiin erityinen kamari, jossa häntä hoidettiin kaikella huolella, ja kaikki kunnioittivat ja palvelivat tuota hyväluontoista ja raihaista ukkoa.

Näin elettiin kaikessa sovinnossa ja ystävydessä joku aika. Sitten nai Sakukin itselleen emännän, mutta hän sattui saamaan vaimokseen kauniin, vaan ylpeäluontoisen ihmisen, joka olisi tahtonut vallita kaikki. Hänen pitkä palmikkonsa leiskui kaikkialla huoneissa, joissa hän hääri ja pyörähteli kuin oikea emäntä, eikä hän Aapin vaimoakaan pitänyt missään arvossa, vaikka tämä oli tuonut mukanaan kaikki mitä heillä oli ja hän itse oli köyhä piikatyttö.

Tämä ristiriitaisuus aikaan sai tavasta hiljaista nahinaa perheen kesken, vaan ei kuitenkaan semmoista, että kylä olisi siitä mitään tiennyt.

Suloutensa mahtivoimalla luuli Sakun emäntä saavansa miehensä sydämen kääntymään kuinka moneen kiereen tahansa; mutta siinäpä hän pahasti pettyi. Saku kyllä rakasti vaimoansa kaikella aviomiehen rakkaudella, mutta käski hänen pysyä aisoissaan ja olla häiritsemättä perheen rauhaa.

Kerran paraana niittyaikana tulla topsasti veljesten kotiin yhtäkkiä Poro-Annan Vihtori.

"Kah, Vihtorihan se on", sanoivat Aappi ja Saku yhteen ääneen ja menivät häntä tervehtimään.

"Olisiko teillä työtä, minä kyllä joutaisin sitä pieksämään?" sanoi Vihtori.

"Kyllä on, kun vaan halunnet sitä tehdä", sanottiin.

Niillä puhein jäi Vihtori taloon. Hän pysyi siellä yhtämittaa useampia vuosia, eikä hän koskaan kysynyt paljonko hänelle maksetaan palkkaa; oli ja eli vaan niinkuin kotonaan. Talosta hänelle tehtiin vaatetta ja annettiin tavasta rahaakin. Hän oli uskollinen kuin koira ja teki työtä urhoollisesti; oli niinkuin hän olisi pitänyt itseänsä perheeseen kuuluvana.

Eräänä lauantai-iltana oli tultu yökuntaniityltä kotiin. Kun oli kylvetty ja illallinen syöty, rupesi Saku muun väen levolle mentyä hakkaamaan nurkantakaisia. Tupa oli siistitty, pöytä ja lattia puhtaiksi

pesty, eikä roskanhippuakaan näkynyt lattialla. Periakkunan alla penkillä istui Saku ja hakata nolkkuteli tupakkahakkurissa palturia. Pöydällä oli tupakkaseula ja pari tuohitönttöä, johon hän pakkasi hienonnetut tupakat.

Kun hän siinä yksin hiljaisuudessa työskenteli, tuli Riikka, hänen vaimonsa, siihen ja alkoi puhella hänen kanssaan.

"Sen minä sanon, että meidän pitää erota Aapista ja Annasta ja vielä heti paikalla, sillä minä en rupea heidän kanssaan pitemmältä asumaan", sanoi Riikka.

"No mitä heissä on sitten vikaa?" sanoi Saku.

"Vielä häntä kysyy. Eihän tässä ole kellään muilla sanansijaa, Annahan se komentaa ja määräälee kaikki, enkä minä jaksa häntä kärsiä", puhkuili Riikka.

"Senpä mä tiesinkin. Anna on niin siivo ihminen, etten ole monta semmoista nähnytkään. Hän ei puhu päiväkausiin kenellekään mitään, pahaa ei ensinkään ja tekee asiaa niin paljon kuin kerkiää. Mutta sinä olet niin paha ja ylpeäsiainen, että kaikkien sinua pitäisi passata ja kumarrella. Päiväkaudet sinä piikkeilet ja kärtyilet kaikille ihmisille, etteihän sinuun voi olla tuskaantumatta parhaalla tahdollaankaan. Ettes häpeä! Annahan tähän on tuonut mitä meillä on ja sinä julkeatkin olla tuommoinen. Sinun ei tarvitse puhuaakaan eroamisesta, sillä minä en eroa veljestäni niin kauan kuin elän", tuumaili Saku vakavasti.

Riikka lähti vihapäissä tuihuten pois. Hän sieppasi tuvasta mentävän kamarin ovesta avaimen ja sanoi: "Siellä semmoinen mies olkoon, eikä sinun tarvitse tänne enään tosiaan tulla", ja löi samassa oven lukkoon.

Saku ei näyttänyt olevan millänsäkään vaimonsa tuihuamisesta. Hän hakata nalkuteli vaan tupakkansa loppuun, pakkasi ne tönttöihin, siivosi pöydän ja siirsi tupakkahakkurin pöydän latvan alle. Sitten meni hän tyynesti kamarin oven taa ja kolkuteli sitä hiljalleen pyytäen päästä sisälle.

"Pysy siellä ilkiö", kuului kiukkuinen ääni kamarista.

Saku palasi tyynesti takaisin tupakkaruhmonsua luo, otti sen syliinsä ja alkoi kantaa hyssytellä sitä kamarin ovea kohden. Päästyään oven luo, pukkasi hän ruhmolla oveen ja ovi lensi lukkoineen auki. Sitten astui Saku tyynesti kamariin, painoi oven kiinni, eikä sen koommin kuulunut sieltä hiiren hiiskausta.

Vihtori oli nakkaunut illalla penkille maata ja siihen nukahtanut. Mutta kun Riikka tuli tupaan, heräsi hän ja näki koko heidän jupakkansa.

Talossa sattui olemaan eräs suulas kylän akka, Posti-Kaisaksi kutsuttu. Tämän kuullen sattui Vihtori kummailemaan kuinka sisukas ihminen kuitenkin Riikka oli, vaikka hän oli luullut häntä hyväksikin.

Tämän kertasi Posti-Kaisa heti Riikalle ja siitäkös tämä kataantui silmittömäksi.

"Kaikkia maankulkijoita roistoja tähän kootaan silmillä olemaan, ja ellei häntä paikalla eroteta talosta pois, niin minä en ole tuntiakaan talossa", pauhasi Riikka mennen kamariinsa. Aappi, joka oli isäntänä talossa, käveli myöskin sinne ja tovin ajan päästä tuli sinne Sakukin.

"Kuinka sinä, kälyni, voit tuolla tavalla häväistä itsesi koko väen kuullen?" puheli Aappi. "On koettu kaikin tavoin peittää sinun virheitäsi, mutta eihän niitä mitenkään voi salata, kun itse olet noin kovin julkisesti tavattoman suulas. Vihtoria ei meiltä panna pois, jos hänen vaan haluttaa olla, sillä hän on avullinen työmies eikä mikään roisto."

"Niinhän se on. Kaikki minua jyrivät, syövät ja — sortavat; muut ne ovat kaikki hyviä, minä vaan yksin paha. Minä en jaksa tätä kauemmin kärsiä", sanoi Riikka pillahtaen itkuun.

"Sitä ei voi kukaan uskoa, kuinka monta ristiä, murhetta ja vaivaa sinä olet tuolla pahalla luonnollasi minulle tuottanut", sanoi nyt Saku. "Et sinä ainoastaan minun rauhaani häiritse, mutta sinä pilaat, turmelet ja myrkytät koko väen elämän. Ihminen olisi mitä parhaimpia ja kykenevämpiä ihmisiä olla saattaa, kun vaan kykenisi hillitsemään sisunsa. Koeta, hyvä ihminen, ottaa vaaria Jumalan sanasta ja tottele omantuntosi ääntä, niin ei vielä kukaan ole myöhäistä parantaa elämäsi", puheli Saku.

Riikka ei vastannut mitään, hän vaan itkeä nyhkytti ja miehet lähtivät vihdoin kamarista pois.

Riikka otti nyt toisen kurssin itselleen, saavuttaaksensa tarkoituksensa. Hän ei tehnyt päiväkausiin pienintäkään taloudellista asiaa. Päivät päästänsä piti hän kamarinsa lukittuna eikä päästänyt ketään sisälle. Tavasta kävi hän salaa syömässä ja kun sattui olemaan tilaisuutta, kantoi hän ruokaa

kamariinsa. Mitä hän siellä ollessansa teki ja toimi, sitä ei tietty. Illalla maatapanoaikana täytyi hänen kuitenkin avata Sakulle ovi. He viettivät siellä niin tyyntä ja hiljaista elämää, ettei kamarista kuulunut hiiren hiiskausta. Saku oli hiljainen mies ja muutenkaan häntä ei haluttanut mitään puhua keskinäisistä väleistään, ettei hänenkään kautta saatu tietää, mitä he keskenänsä olivat tuumailleet.

Tämmöistä menoa koti useampia viikkoja, sillä tällä äkäisyydellään luuli Riikka vihdoinkin tarkoituksensa saavuttavansa ja saavansa eron veljesten värillä toimeen.

Kuitenkaan ei kukaan piitannut Riikan mussottamisesta mitään, annettiin vaan hänen olla ja elää niinkuin hänen halutti; väki eli ja oli hyvässä sovinnossa niinkuin ei koko Riikkaa oikkuineen olisi ollut olemassakaan.

Riikka oli toivonut tällä tempullaan ainakin sen voittavansa, että häntä kaikin tavoin koetettaisiin lepyttää ja pyydellä taasenkin elämään tavallista elämäänsä ja tekemään talon töitä. Mutta kun hän huomasi, ettei hänestä välitetty tuon enempää, sapetti se häntä niin, ettei hän ollut voida päivästä toiseen päästä. Tukala oli pitemmältä tämmöistä sietämätöntä elämää viettää ja toisekseen oli hänen häpeä peräytyä ja ruveta olostamaan muiden ihmisten seurassa. Mutta vaikka hän olisi kuinkakin koettanut ähkiä, puhkia ja taistella pahan sisunsa kanssa, täytyi hänen kuitenkin vihdoin taipua. Hän rupesi pitämään avainta kamarinsa ovessa ja alkoi olla muiden ihmisten parissa ja tehdä asiaa, mutta paksu sielu oli hänellä vielä nytkin. Syömään hän tuli kyllä aina muiden kanssa, mutta ei puhunut kenellekään yhtään sanaa, ei sittenkään, vaikka joku häneltä jotain kysyikin.

Tämmöistä menoa kesti nytkin useampia viikkoja, mutta ei tämäkään elämäntapa tuntunut Riikasta mieluiselta. Häntä vaivasi ja pakoitti katkematta se tunto ja tieto, ettei hän ole niinkuin muut ihmiset ja että tähän elämän tukaluuteen hän itse on syyppää. Hän tunsu tunnossaan, kuinka muut ihmiset häntä katsoivat ylen hänen oikkujensa takia. Niin, hän kyllä tiesi ja tunsu tunnossaan, että hän oli väärässä ja että olisi tehtävä parannus ja ruvettava elämäänsä parempaa, uutta elämää, mutta paha sisu ei antanut perään.

Muu väki ei nytkään piitannut Riikan puhumattomuudesta yhtään mitään. He puhelivat ja toimittelivat keskenään kaikessa sovinnossa ja ystävytydessä kaikenlaisista taloudellisista asioista ja töistä, eivätkä näyttäneet kaipaavan Riikkaa ensinkään; tuskin loivat silmiäänkään häneen, kun hän mököttären kulki sivuitse.

Eräänä kertana tuli suutari taloon.

"Minkälaiset kenkävarat Riikalla on; tulisitko sinä toimeen yhdellä parilla, kun ei tahdo nahka riittää, että kaikille tehtäisiin kaksi paria?" kysyi Aappi sävyisästi.

"On minulla kaksi paria hyviä eheitä kenkiä, kyllä minä tulen yhdelläkin parilla toimeen", vastasi Riikka.

Tämä oli ensimmäinen puhe minkä hän oli parin kuukauden ajalla suustaan päästänyt. Oikein muu väki säpsähti, kuullessaan Riikan puhuvan ihmisiksi. Tästä alkaen rupesi Riikka taasenkin puhumaan tavalliset asiansa kuten ennenkin.

Muutamana kertana tuli Vihtori isännän kamariin.

"Minä tulin ilmoittamaan teille, että minä haluaisin nyt erota talosta", sanoi Vihtori.

"Mikä sinun päähäsi nyt on ampunut, kun pois haluat? Onko joku sinua loukannut?" uteli isäntä.

"On parikin syytä tähän pyyntööni. Olen huomannut, että minä olen tullut pahaksi silmätikuksi Riikalle ja hän soisi pääsevänsä minusta. En tahtoisu olla kenellekään pahenukseksi ja riidanaiheeksi. Mutta oikea syy on kuitenkin toinen. Olenpa tullut huomaamaan, että akaton mies on kuin aidaton niitty ja olen aikonut ruveta tässä naimapuuhiin"

"Eihän toki — no mistä vaimen?" sanoi isäntä höröstyen ja katsoi kiinteästi Vihtoria silmiin.

"Tuoltahan sitä Kupulasta."

"Senkö meidän torpparivainajan lesken, Tiinan?"

"Sitähän sitä", sanoi Vihtori vähän ujostellen ja tuhvasi käsiselällään nokkaansa.

"Aiotko sitten mihin viedä vaimosi?"

"Olen ajatellut sitä, että jos torpan huoneet saisivat olla teidän maalla", arveli Vihtori.

"Etkö haluaisi ottaa koko torppaa haltuusi?" kysyi isäntä.

"Kyllä olen sitäkin miettinyt, vaan en uskaltanut siitä mainitakaan."

"Kernaasti saat koko torpan haltuusi tiluksineen päivineen, kun vaan teet siitä tavalliset päivätyöt taloon ja muutenkin olet palkan edestä talossa työssä, kun omilta töiltäsi joudat. Minä en mielelläni päästäisi sinua kaikenni talosta irti. Muutoin olkoon vain onneksi uudet aikeesi ja onhan niin syytä toivoakkin, sillä Tiina on kelpo ihminen", puheli isäntä.

Isäntä ja Vihtori pistäysivät lukkarilla ja siellä tehtiin heti kirjallisesti torpan kontrahti.

Kun Riikka sai tietää, että Vihtori kuitenkin poistui talosta, oli hän sangen tyytyväinen itseensä, sillä hän otaksui oikuillaan kuitenkin saaneensa sen aikaan. Mutta kun hän sai tietää, että Vihtori jää taloon torppariksi, oli hän taasen pari viikkoa puhumatonna.

Kyllä Riikka eteenkin päin koetti kaikella tavalla saada veljesten välin häirityksi, mutta kaikilla oikuillaan ei hän voinut mitään heihin vaikuttaa ja rauha ja sopu pysyi edelleen entisellään veljesten ja muun perheen välillä.

End of Project Gutenberg's Pikku kuvia elämästä, by Pietari Päivärinta

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PIKKU KUVIA ELÄMÄSTÄ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the

individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™

License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will

remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.